

Perspektiv på rättsinformationen

– Rättsinformation och IT 2002

2002 års rättsinformationskonferens
i samarbete med Stiftelsen för Rättsinformation

En rapport från
det IT-rättsliga observatoriet

IT-kommissionens rapport 2/2003

SOU 2003:58

Innehållsförteckning

Förord _____	3
Dagens seminarium - Peter Seipel, ordförande, IT-kommissionens IT-rättsliga observatorium: _____	4
Rätt rättsinformation på riksdagen - Bengt Eriksson, Riksdagens förvaltningskontor: _____	7
Målsettnings och strategier - Trygve Harvold, Lovdata: _____	11
Rättsinformation, metadata och standarder för informationshantering - Professor Cecilia Magnusson Sjöberg, Stockholms universitet: _____	19
Marknadens syn I - Lars Klasén, SchlumbergerSema InfoData AB _____	24
Marknadens syn II - Magnus Svernlöv, Notisum AB: _____	33
Advokatsynpunkter - Patrik Ben Salem, Mannheimer Swartling Advokatbyrå : _____	38
Kommunernas synpunkter - Staffan Wikell, Svenska Kommunförbundet: _____	42
Allmänhetens synpunkter - Anders R Olsson: _____	47
Diskussion och summering _____	52

Förord

Konferensen Perspektiv på rättsinformationen - Rättsinformation och IT 2002 arrangerades av IT-kommissionens IT-rättsliga observatorium, Stiftelsen för Rättsinformation samt Institutet för rättsinformatik vid Stockholms universitet. Syftet med konferensen var tvåfaldigt.

Arrangörerna vill belysa både hur rättsinformationen utvecklats sedan den första rättsinformationskonferensen 1996 och de krav som då framfördes att med hjälp av IT göra rättsinformationen enklare åtkomlig och mer överblickbar för allmänheten men också hur olika företrädare inom rättsinformationsområdet idag ser på frågan hur vi går vidare, bland annat i belysning av IT-kommissionens förslag om en IT-politik inriktad mot breddtjänster.

Anföranden och diskussioner från konferensen har spelats in på band och därefter sammanställts och redigerats av Jan Wiklund i samverkan med Kjell Skoglund, IT-kommissionens kansli och Börje Alpsten, Stiftelsen för rättsinformation.

Stockholm, maj 2003

Peter Seipel

Ordförande i det IT rättsliga observatoriet

Dagens seminarium - Peter Seipel, ordförande, IT-kommissionens IT-rättsliga observatorium:

Välkomna till dagens seminarium om rättsinformation och IT 2002. Arrangörer är IT-kommissionens IT-rättsliga observatorium, Stiftelsen för rättsinformation och Institutet för rättsinformatik vid Stockholms Universitet. Det är nu femte gången vi inbjuder till öppen diskussion om den elektroniska rättsinformationen i Sverige. Vårt arbete har satt några spår i det som händer och jag hoppas att även det vi diskuterar idag kan leda fram till något som kommer att påverka utvecklingen.

Bakgrunden till dagens seminarium går tillbaka till sextitalets slut. Vi ska inte fördjupa oss i det, bara konstatera att under denna långa resa med den elektroniska rättsinformationens tåg har förutsättningarna varit väldigt olika i olika skeden, och därmed också ambitioner, arbetssätt och syften. Idag vill jag peka på några faktorer som är intressanta att minnas för våra diskussioner.

En är att IT-kommissionen i en skrivelse till regeringen i oktober 1996 lade fram ett ambitiöst förslag till fortsatt utveckling av elektronisk rättsinformation. En intressant fråga för IT-kommissionen idag är vart detta har lett. Jag kan konstatera att så långt har förslagen varit framgångsrika, då vi faktiskt har fått en portal för rättsinformation, Lagrummet. Däremot har andra förslag inte lett lika långt – det gäller t.ex. samordning av standarder och utveckling av katalogtjänster.

Det andra jag vill peka på som gäller IT-kommissionen är att arbetet nu går in i sin slutfas och att kommissionen upphör i maj 2003. Det kommissionen har bestämt sig för som slutgiltig insats är vad vi kallar breddtjänster (SOU 2002:51 Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken). I korthet innebär tänkandet bakom breddtjänster att det finns en mängd dyr informationsteknik i samhället, som det ofta är svårt att påvisa nyttan med. Det finns också mycket besvikelser och mycket erfarenheter som vi har samlat på oss. Med den utgångspunkten är det naturligt att satsa på att utveckla användningen av tekniken, som ger påvisbar nytta. IT-kommissionen har tre enkla idéer om detta.

Den första är att vi ska utveckla tjänster för en bred allmänhet, så att var och en känner att tekniken är till gagn för dem.

Den andra är att vi vill utveckla informationsinnehållet och kombinera olika informationsslag, hantera olika saker automatiskt på nätet så att inte användarna ska behöva springa sina elektroniska ben av sig. Jag ska bara ge ett litet exempel: Om man försöker titta i Lantmäteriverkets databaser efter vem som är lagfaren ägare till en fastighet går inte det förrän man är abonnent och har betalat för sig. Däremot kan man ringa och få samma uppgift gratis. Varför ska det vara så?

Det tredje är förstås att allt detta ska gå fort och man ska vara uppkopplad på bredband för kostnaden av ett busskort.

Det här är IT-kommissionens avslutande arbete – att driva konceptet breddtjänster. Här passar naturligtvis också rättsinformationen in. Vi kommer att återkomma till sambanden mellan breddtjänster i allmänhet och den elektroniska rättsinformationen i synnerhet.

En ytterligare faktor i bakgrunden till detta seminarium är Stiftelsen för rättsinformation och dess intressen. Stiftelsen ska verka för att den elektroniska rättsinformationen ska utvecklas till rättsordningens nytta. I stiftelsen finns företrädare för både offentlig och privat sektor; det är det enda forum där man regelbunden möts och diskuterar elektronisk rättsinformation. Det innebär att särskilt frågan om samordning av offentlig och privat sektor är något stiftelsen vill uppmärksamma.

Slutligen har vi institutet för rättsinformatik vid Stockholms universitet, stiftat 1968, vars intressen är utveckling av metoder och kunnande inom området men också att kritiskt granska organisation, informationskvalitet och arbetssätt.

Vad har vi för elektroniska rättskällor idag?

Vi har den offentliga sektorns Lagrummet, reglerad i Rättsinformationsförordningen från 1999. Regeringskansliet är samordningsmyndighet men systemet är decentraliserat så att de medverkande myndigheterna var och en svarar för sitt material. Utvecklingen av Lagrummet har skett både i projektform och integrerat i Regeringskansliet ordinarie organisation. Det har inte varit lätt för utomstående att följa vad som har pågått och det finns ingen egentlig permanent användarorganisation som kan komma med synpunkter på arbetet. Nu har man nyligen fattat ett beslut om att verksamheten i Sverige Direkt, en portal för information om det offentliga Sverige, och Regeringskansliets uppgifter som samordnare inom rättsinformationssystemet, ska överföras till Statskontoret eller någon annan myndighet som regeringen bestämmer. Utredare, med uppgift att förbereda den här flyttningen är generaldirektör Knut Rexed på Statskontoret. Förslagen ska vara framme väldigt kvickt, enligt direktiven den 15 oktober 2002, och överflyttningen ska vara genomförd till januari 2003.

Det finns även privata elektroniska rättskällor. De har växt till väldigt snabbt under de senaste åren. Där tänker jag särskilt på rättstjänsterna. Här finns Norstedts Juridik, Thomson Fakta, här finns Notisum och Schlumberger Sema. Vi kommer att få synpunkter på utveckling från det hållet idag. Utöver de stora kommersiella intressenterna har vi små intressenter av typen advokatbyråer, patentbyråer och andra som faktiskt serverar intressant rättsinformation men där det är svårt att skaffa sig en överblick. Vi får höra även från dem idag. Och sedan har vi biblioteken, särskilt Stockholms Universitetsbibliotek som är ansvarsbibliotek för juridik i hela landet och därmed har stark anledning att engagera sig i elektroniskt förmedlad rättsinformation. Det har man gjort i en portal som man kallar Rättskällan.

Vad Observatoriet och de andra arrangörerna vill göra med seminariet är att låta många olika aktörer komma till tals och ge många olika

synvinklar. Vi vill ge en bild av strävanden på olika håll, intressen och problem. Vi menar att man inte ska fastna i en historiskt given situation utan tänka nytt. Det är så mycket som händer att man har alla goda skäl att inte vara låst av det förflutna. Därför har vi också ett inlägg om den norska situationen som kan vara till gagn för oss att fundera över. Vi vill se hur mycket enighet det finns i fråga om ambitioner, samverkan mellan offentlig och privat sektor, förhållandet mellan professionella informationstjänster och tjänster till allmänheten. Sammantaget är vi ännu en gång ute efter att få underlag till skrivelser från IT-kommissionen till regeringen och kanske också till initiativ från Stiftelsen för rättsinformation.

Rätt rättsinformation på riksdagen - Bengt Eriksson, Riksdagens förvaltningskontor:

Jag har följt Rixlex-utvecklingen från det att den sjösattes, liksom även den databasuppbyggnad som föregick Rixlex. Riksdagen dras idag i mångt och mycket med en gammaldags produktionsmiljö, men det finns ett projekt igångsatt för att ändra Rixlex. Det kan också vara vettigt med en självkritik av hur Rixlex och våra tjänster ser ut, eftersom jag vet att många har synpunkter på det. Vidare ska jag berätta om ett samarbete mellan de europeiska parlamenten när det gäller i hur hög grad man kan spåra implementeringen av EU-direktiv.

Jag ska inleda med Rixlexfrågor. Det finns en rapport, en förstudie från Riksdagens revisorer som heter Ordning på rätten, som behandlar Rixlex.

Underlag till Rixlex har samlats in sedan 1986. Det finns registerdata från ännu längre tillbaka men fulltexten i Rixlex är från ungefär den tiden. Rixlex regleras genom en lag.

Ni kanske kommer ihåg att vi sålde konton till Rixlex för 6000 kronor i början. Vi satte det priset eftersom vi sålde riksdagstrycket för ungefär det priset och vi ville ha ungefär samma prisnivå på datatjänsten. Men där hann webb-utvecklingen ifatt oss. Kanske blev vi lite fartblinda, men när Rixlex öppnade var det ingen vanlig webbtjänst. Marknaden var lika beredd att betala för det, som den var oberedd att betala bara lite senare. I lagen om Rixlex står det för övrigt att Riksdagens förvaltningsstyrelse får sätta det pris den vill. Och det pris den vill sätta idag är 0 kronor.

Ni vet säkert vad Rixlex innehåller. Om vi går i lagstiftningskedjans ordning har vi propositioner, motioner, utskottsbetänkanden, kammarens protokoll, SFS i registerform, SFS i fulltext samt personuppgifter om ledamöter, uppgifter om ledamotsaktiviteter och hur kammaren planerar sitt arbete. Uppgifter om ledamotsaktiviteter är högtintressant för ledamöter när de vill visa i sina valkretsar vad de gör. Där framgår alla motioner, interpellationer och anföranden.

Jag roade mig med att titta på statistik över Rixlexanvändningen. Vi har haft en statistikfunktion igång i två år – en av de största Trip-databaserna för övrigt med ca 33 miljoner poster. Databaserna öppnas sex gånger i minuten, men det sorgliga för riksdagen är att våra databaser inte är de intressantaste. Det är regeringkansliets databaser Svensk Författningssamling (SFS), prop-arkivet och kommissionsdirektiven. Våra egna databaser, betänkanden, protokoll och motioner, står inte för mer än 15 procent. Övriga databaser – planeringsinformation och uppgifter om ledamöter – uppgår till 10 procent.

SFS är den allra populäraste databasen. Över hälften av sökningarna handlar om den. Det är intressant att tänka vidare på, eftersom den databasen är regeringkansliets vars produktion vi på Riksdagen inte har

direkt kontroll över. Jag ska beröra några problem med det. Men jag ska också filosofera över de förutsättningar som rådde då Rixlex-systemet kom igång, vilket vi kan tänka på när man i en modern miljö vill uppnå samma fördelar. Jag tror att jag kan visa att den rena tekniken i och för sig är intressant, men det väsentliga är trots allt att man har en vattentät produktionskedja, så att man får grundmaterialet. Om man inte får det är resten värdelöst.

Förutsättningarna för att Riksdag och Regering skulle kunna samverka var att vi hade en gemensam maskinplattform. Vi hade båda Dax-datorer från DEC, och vi hade databashanteraren Trip, som gjorde det lätt att flytta data mellan oss. På den tiden fanns det inte så många olika datasystem – proprietära system med en tillverkare var regeln. Digital gjorde ett kontorsadministrationssystem, IBM gjorde ett annat, och köpte man ett av märkena köpte man fast sig hela vägen. Dessa system hade ett problem, de påverkades inte så mycket av marknaden och hade svårt att hänga med i teknikutvecklingen vilket ledde till att de nu har försvunnit. I dag har vi en miljö som är svår att hantera för att det är så många olika programvaror inblandade.

Beträffande Riksdagens arbetssätt internt har vi relativt likartade arbetsformer inom utskotten och en relativt liten och centraliserad organisation. Det har gjort att vi kunnat framtvunga bruk av ungefär samma produktionssätt, t.ex. att lägga in en viss uppmärkning av texten redan i produktionsögonblicket. Vi fick därför inte ohanterligt mycket redigering i efterhand. Detta ledde till att Rixlex visar samma information i samma struktur på webbsidan som den produceras. Det innebär att vi ställer stora krav på våra användare. Vi har inte primärt sett till att göra en så användarvänlig miljö som möjligt. Det som var rationellt när det gällde att bygga upp Rixlex, kan alltså visa sig vara något som det är svårt att komma runt idag.

Myntets baksida är det som har varit bra tidigare, nämligen att vi bygger rutinerna på likheterna i våra två datasystem. Men det kommer att komma en tid när vi förändrar förutsättningarna, och då måste vi hitta på nya rutiner för att få bra databaser. Eller också gör vi så att varje myndighet har sin databas hos sig och länkar emellan. Det kan finnas sökproblem, men det kommer portaltjänster som klarar av det.

Jag sa inledningsvis att jag ska ta upp de problem vi har. Det är två problem som är stora, särskilt om man ser på hur mycket dessa databaser används.

Det första gäller propositionerna. Propositionsårgångarna är inte kompletta. Det finns hål i dem. Dessutom är de propositioner som finns i sig inte kompletta. Om en proposition handlar t.ex. om våtmarker har den säkert i tryckt version en vacker karta och det är lika säkert att den kartan inte finns i den elektroniska varianten. Samma sak kan gälla lagtexter som är komplicerade att göra, som monteras på tryckeriet och som alltså kommer in i produktionskedjan på ett senare stadium än från departementet. Den som gjorde budgetpropositionen i tvåspaltig A4 är möjligen nöjd med sitt verk, men datamässigt och sökbarhetsmässigt på skärmen är det inte bra. Men det blir en fin CD.

Jag ska inte bara bråka på regeringskansliet eftersom våra egna utskottsbetänkanden egentligen lider av samma problem. Lagtexterna är

svåra att hantera, och det är en följd av att det inte går att få in dem direkt från propositionen. Gick det – utskotten citerar ju propositionen till stora delar – fanns det kanske en bättre chans att det följer med.

Det andra problemet gäller systemet i sig. Jag sa tidigare att Rixlex exponerar den information som produceras. Vi förutsätter att folk kan mycket om Riksdagens arbete. För er som är fackmänniskor är det inget problem. Men om man har svårt att skilja mellan proposition, motion och betänkande kan det vara svårt att förstå hur de passar in i en lagstiftningskedja. Om man ser att en ledamot lägger en motion ligger det nära till hands att nästa dag fråga i ett epostmeddelande om det har blivit något av motionen.

Hur ska vi då hantera dessa problem i framtiden?

Det är sant att många av problemen härrör från en äldre produktionsmiljö, som delvis är i drift fortfarande. Men det finns ett projekt på Riksdagen som kallas Uris-projektet (Utveckling av Riksdagens informationssystem). Projektet drar en skarpt linje mellan hur vi producerar information och hur vi distribuerar den. Vi har tänkt oss att det på produktionssidan säkert finns en mycket större generalitet än vi behöver på distributionssidan. Om man hackar upp informationen väldigt mycket på produktionssidan så kan man säkert aggregera vissa element på ett sådant sätt att det blir lättare att visa och söka. Naturligtvis är det XML som spökar i bakgrunden. Distributionssidan kommer i fortsättningen att vara en XML-baserad distributionsdatabas. Webbsidan kommer att vara databasdriven i fortsättningen.

Målet är en välstrukturerad informationsmängd. Det är ett jobbigt projekt, men det har i alla fall lett till att vi har fått kartlägga våra arbetssätt och arbetsvägar i Riksdagen. Alla som har följt XML-arbete vet att knepet är hur informationen produceras och vad det finns för texteditorer som kan hjälpa till.

Om vi går vidare till problemlösningen så jag att alla propositionsåtgångar inte är kompletta. Vi ser inget annat sätt att lösa det på än bättre rutiner för databaser hos Regeringskansliet. Det hänger samman med nästa problem, att alla propositioner inte är kompletta. Båda frågorna går tillbaka till samma fråga: vad är egentligen originalet? Idag skriver en handläggare sin proposition varefter ett trycklov ges och en bunt papper skickas iväg – och i en parallell ström kan eventuellt ett elektroniskt original gå iväg, men det är inte självklart. Jag tror att hela lösningen handlar om vad man anser vara originalet. Det borde vara självklart att vi kan erbjuda en elektronisk variant som är den riktiga och det skulle vara bra att ha ett välstrukturerat elektroniskt original.

När det gäller våra egna betänkanden, som också dras med samma brister, skulle en förbättrad produktionsmiljö och en förbättrad tryckmiljö lösa problemen. Därför kommer vi att producera våra utskottsbetänkanden i XML ganska snart. Arbetet pågår med uppbyggnad av olika scheman och rutiner för hur de ska tillverkas i XML.

Jag har nämnt att systemets uppbyggnad förutsätter stor kunskap hos användaren i Riksdagens arbetssätt. Jag tror det blir enklare när vi har fullbordat Uris-projektet och när vi har en databas. Det skulle jag tro hända nästa år. Det är inte bara en fråga om att ha informationen

sönderhackad, man måste kunna erbjuda ett vettigt gränssnitt mot användaren också där informationen publiceras i något så när strukturerad och vettig form. Om ni har varit inne på riksdagen.se vet ni att det finns många ingångar. I och för sig har vi fått god kritik för webbplatsen så jag antar att det finns värre. Men det är mycket information. Och varje menyträd förutsätter ett slags mindmapping där vi utgår från att alla andra ska förstå hur vi tänkte när vi strukturerade informationen.

Jag vill också snabbt nämna Ipex – Interparliamentary EU Information Exchange. Det är ett initiativ från generalsekreterarna, eller för vår del riksdagsdirektören, i de europeiska parlamenten. Ipex ska svara på i hur hög grad har ett visst parlament implementerat ett visst EU-direktiv.

Det finns en arbetsgrupp – Sverige, Belgien, Italien, Spanien och ECPRD (European Center for Parliamentary Research and Documentation, en samarbetsorganisation under Europaparlamentet som har funnits sen mitten av 1970-talet) – som kommer att försöka hitta kriterier för hur man ska strukturera olika webbplatser och hitta ett gemensamt sökspråk.

Några problem man har stött på är att olika webbsidor har en väldigt heterogen design och det är svårt att hitta rätt inom sidorna om man inte vet vart man ska. En del parlament publicerar ingenting. En del har informationen bakom lösenordsförsedda intranät. Det är väsentligt att få gemensamma metadata, bland annat därför att det inte är så vanligt att parlamenten publicerar information på främmande språk. Då måste man ha ett standardiserat sätt att söka.

Vad vi har gjort inom Ipex är att sända ut ett frågeformulär till alla parlament om hur man hanterar sin EU-information. De flesta parlament är positiva, om än inte till att sätta av resurser. Vad vi gör just nu är att leta på alla parlaments webbsidor och hitta uppgifter som säger hur mycket de redovisar av implementeringsarbetet.

Fråga: Går det inte att ange att det saknas en bild eller en tabell eller en lagtext i ett material?

Bengt Eriksson: Delvis framgår det av sammanhanget att det finns en bild. Det här är egentligen ett tillkortakommande i själva produktionsprocessen. Det är inte förutsett. Tyvärr.

Målsetninger og strategier - Trygve Harvold, Lovdata:

Jeg er blitt bedt om å si litt om Lovdatas målsetninger og strategier, og særlig litt om våre erfaringer med bruk av strukturkoder for markering av tekst.

Lovdata begynte sin virksomhet i 1979 i forbindelse med at den norske lovsamling skulle konverteres til elektronisk sats. Denne første virksomheten foregikk i regi av universitetet og varte frem til sommeren 1981.

Det var et ønske, både i Justisdepartementet og på universitetet, å videreføre den kompetanse som var bygget opp i Lovdata. Følgelig ble Lovdata etablert som en privat, forretningsdrivende stiftelse sommeren 1981.

Allerede fra starten ble det etablert klare strategier for Lovdatas drift. Jeg skal omtale de viktigste av disse strategiene nedenfor.

Organisasjonsstrategi

Ved etableringen av Lovdata ble følgende organisasjonsalternativer vurdert:

– Videreføre arbeidet i regi av det offentlige

Denne løsningen ble ikke valgt idet man antok at beslutningsprosessene i offentlig forvaltning ville være for omstendige og langsomme for en organisasjon som ville måtte tilpasse seg hurtige endringer i teknologi og marked.

– Overlate virksomheten til det private næringsliv

Denne løsningen ble heller ikke valgt, idet man ikke ønsket oppkjøp av det nasjonale, rettslige informasjonssystem, med de konsekvenser for tap av kontroll med systemet som dette kunne medføre

– Etablere en uavhengig privat stiftelse

Denne løsningen ble valgt, idet de nevnte innvendinger da kunne unngås. Samtidig medførte løsningen at staten ikke satt som redaktør av systemet, samtidig som den var part i mange saker som skulle dokumenteres.

Lovdatas styre består i dag av representanter for Justisdepartementet, Det juridiske fakultet ved Universitetet i Oslo, Stortingets administrasjon, Advokatforeningen og Dommerforeningen

Finansieringsstrategi

Når det gjelder strategien for finansiering av virksomheten valgte man å gjøre stiftelsen selvfinansierende, idet man mente det ville gjøre organisasjonen mer fleksibel og tilpasningsdyktig.

Strategi for strukturering av digital informasjon

Man hadde også en strategi for strukturering av digital informasjon. Lovdata koder alle dokumenter som kommer inn i systemet med koder som beskriver strukturen i dokumentene. Disse kodene var allerede blitt spesifisert av Lovdata i 1979 i forbindelse med lovsamlingsprosjektet.

Kodene beskriver et dokument på 5 nivåer:

Nivå 1: informasjon om dokumentet som helhet (metainformasjon)

Nivå 2: informasjon om hovedstrukturen i dokumentet (inndelingen i overskrifter)

Nivå 3: informasjon om strukturen i selve teksten, (informasjon om avsnitt, litra, tabeller osv.)

Nivå 4: informasjon om strukturen på ordnivå, dvs, kursiv, henvisninger osv.

Nivå 5: informasjon om de enkelte tegn

Kodene er systematisk bygget opp og enkle og intuitive å bruke.

I 1981 begynte Lovdata arbeidet med å bygge opp baser over forskrifter og rettsavgjørelser, og kodesettet ble utvidet til også å omfatte disse, samt alle andre dokumenttyper som Lovdata etter hvert behandlet.

Strategi for digitalisering

Når det gjaldt en strategi for digitalisering av informasjon hadde vi en primær strategi og en sekundær strategi.

Som primær strategi valgte Lovdata å forsøke å fange opp dokumentene idet de ble skapt (capture at source).

Som et ledd i denne strategien la Lovdata i 1981 inn et bud på produksjonen av Norsk Lovtidend, hvor nye lover og forskrifter blir kunngjort. Lovdata fikk oppdraget og har siden 1982 produsert Norsk Lovtidend. Tilsvarende fikk Lovdata i 1992, i konkurranse med andre, oppdraget om produksjon av Overenskomster med fremmede stater.

I perioden 1987 – 1993 inngikk også Lovdata avtaler med Høyesterett og lagmannsrettene om fortløpende innleggelse av alle deres avgjørelser. Fra og med 2002 er det inngått en lignende avtale med Oslo tingrett, og i fremtiden tas det sikte på å inngå tilsvarende avtaler med de øvrige tingrettene.

I tillegg er det inngått avtaler med en rekke andre myndigheter og organisasjoner om å legge inn deres avgjørelser:

- Arbeidsretten
- Avkortningsnemnda
- Bankklagenemnda
- Forbrukertvistutvalget
- Forsikringsskadenemnda
- Fylkesnemnda for sosiale saker
- Klagenemnda for likestilling
- Klagenemnda for oljeskatt
- Klagenemnda for utenlandsbehandling
- Helsepersonellnemnda
- Markedsrådet
- Nordiske domme i sjøfartsanliggende
- Næringslivets Konkurranssutvalg
- Sivilombudsmannen

– Trygderetten

Denne listen utvides kontinuerlig.

I 1996 ble det inngått en avtale med Stortinget om å drifte deres Web-sider.

Som sekundær strategi har Lovdata forsøkt å systematisk bygge ut basene bakover i tid.

Som et ledd i denne strategien ble det i løpet av 1981-1986 etablert komplette baser over konsoliderte sentrale og lokale forskrifter, totalt ca 14.000 forskrifter.

Utbyggingen med historisk materiale gjelder også avgjørelser. For eksempel er Arbeidsretten komplett tilbake til 1916, Sivilombudsmannen komplett tilbake til 1963, Høyesterett og lagmansrettene går tilbake til midten av 1800-tallet, men disse er ikke komplette for årene før 1945. Ialt har Lovdata nå lagt inn nesten 100.000 avgjørelser.

Strategi for informasjonsspredning og personvern

Selv om Lovdata er en privat stiftelse som driver forretningsmessig, er en publikumsvennlig informasjonsstrategi blitt ansett for å være i Lovdatas langsiktige interesse.

Dette har medført etableringen av et gratis nettsted med blant annet følgende baser som har vært tilgjengelig på nettstedet fra:

- 1995: Norsk Lovtidend
- 1997: alle gjeldende lover og nye høyesterettsdommer
- 1998: alle gjeldende sentrale og lokale forskrifter
- 1999: Rikstrygdeverkets rundskriv og nye lagmannsrettsavgjørelser

(Trygve Harvold kopplade upp sig on-line till Lovdata (www.lovdata.no) och förevisade)

Dette er Lovdatas gratissider. Dere kan se at vi i venstre marg har lenker til lover, Stortingsvedtak, forskrifter, Lovtidend, dommer, rundskriv osv.

Når det gjelder Norsk Lovtidend gikk Norge i januar 2001 over til elektronisk kunngjøring av lover og forskrifter. Det betyr at alle nye lover og forskrifter først blir kunngjort elektronisk på denne siden. Etterhvert som man har samlet opp nok stoff til å utgi et hefte, blir lovene/forskriftene kunngjort i trykt form, men den trykte kunngjøringen er altså sekundær.

Hvis vi ser på den elektroniske listen over kunngjøringer, ser vi at vi nå arbeider på hefte 12:2002. Her ligger da de forskjellige forskriftene etterhvert som de er kunngjort. Den seneste blev kunngjort igår. Elektronisk kunngjøring betyr raskere kunngjøring. Dermed blir lovene/forskriftene tilgjengelig for publikum langt tidligere enn før. Når den trykte kunngjøringen blir foretatt i ettertid, blir det også utlagt en pdf-versjon på nettet som er en eksakt kopi av det trykte heftet.

Ordningen betyr i praksis at de trykte heftene kommer ut litt sjeldnere enn de gjorde før, og at hvert hefte er litt større i omfang. Totalt sett mener vi imidlertid at dette er en bedre og mer fleksibel løsning enn den gamle ordningen.

På nettstedet gis det en oversikt over alle lovene og alle forskriftene.

Lovene kan man se kronologisk, alfabetisk og systematisk; de er altså

sortert på ulike måte. Med hensyn til de lokale forskriftene kan man også gå inn på den enkelte kommune – her er for eksempel Asker, som er min kommun.

Nettstedet inneholder også en del rundskriv, blant annet rundskrivene til Rikstrygdeverket, fordi det er mye etterspørsel etter nettopp disse. Disse rundskrivene er sortert etter paragrafene i folketryktdloven.

I tillegg inneholder nettstedet alle nye dommer fra Høyesterett og lagmansrettene. Som vi ser er den nyeste Høyesterettsdommen avsagt igår. Dommene får vi tilsendt fortløpende fra Høyesterett og fra lagmansrettene. Vi håper etterhvert også å få tilsendt dommer fra alle tingrettene i hele landet.

Personvern hensyn (og økonomiske hensyn) gjør at det ikke er praktisk mulig å legge alle Lovdatas baser gratis ut på internett. Selv når det gjelder HR- og LR-avgjørelser blir ikke saker som gjelder barnefordeling eller tilsvarende sensitive familieforhold lagt ut. I Lovdatas betalingssystem blir disse sakene lagt ut, men i anonymisert form.

Lovdatas strukturkoder

Formålet med kodene, da de ble definert i 1979, var å skape et applikasjonsuavhengig kodesett, som kunne, ved hjelp av programmer/tabeller, automatisk oversettes til applikasjonsavhengige koder.

Flere har hevdet i ettertid at denne beslutningen sannsynligvis er den som har hatt størst betydning for Lovdatas suksess. Alle dokumenter som er lagt inn i Lovdata, og etter hvert er det blitt over 160.000, inkludert nesten 100.000 avgjørelser, er blitt kodet med disse strukturkodene.

Flere trykkerier i Norge har utviklet moduler som oversetter Lovdatas strukturkoder til trykkekoder.

Selv utviklet Lovdata tidlig på 80-tallet et ombrekkingsprogram for sats (XES-koder) til laserskrivere, samt programmer som leverte input til tekstsøkeprogrammer. I 1995 ble det utviklet programmer som genererte HTML-koder og og Folio flat-file koder, slik at det ble mulig å presentere dokumentene på nettet og på CD ved hjelp av Folio-Views.

Idet Lovdata i 1990 hadde utviklet et system som utstyrte Celex-dokumentene med strukturkoder, medførte konverteringen til flat-file kodene, at Lovdata i 1996 som verdens første selskap kunne tilby en kommersiell versjon av Celex på nettet.

Lovdata hadde også tidligere opprettet baser over Stortingets dokumenter, og muligheten for konvertering til HTML medførte at det i 1996 kunne opprettes en hjemmeside for Stortinget, som omfattet Stortingets dokumenter i fulltekst.

Det betyr at alle dokumenter fra Stortinget er utstyrt med de samme strukturkodene som Lovdatas øvrige dokumenter.

Et annet eksempel på fleksibiliteten som kodene medfører, representeres ved produksjonen av Norsk Lovtidend. Nye lover og forskrifter mottas stort sett som Word-filer. Disse blir konvertert til filer basert på Lovdatas strukturkoder. Fra og med 1. januar 2001 gikk Norge over til elektronisk kunngjøring av lover og forskrifter. Kunngjøringen foregår 2 – 3 ganger i uken på Lovdatas gratissider. Genereringen av

HTML-filer foregår automatisk. Når trykksaken Norsk Lovtidend skal produseres, foretas det en automatisk konvertering tilbake til Word, hvorfra det produseres en pdf-fil som sendes til trykking og som i tillegg legges ut på gratissidene.

Alle dokumenter som Lovdata har lagt inn i sine baser siden 1979 er blitt kodet med strukturkoder. Omfanget av basene fremgår av følgende tabell:

	Antall filer	Antall tegn (Mbyte)
Regler	48.741	560.388
Avgjørelser	96.637	1.150.357
Forarbeider	2.164	410.400
Storting	7.752	481.722
Litteratur	392	15.146
Nlx	5.515	86.151
Totalt	161.201	2.704.164
Celex	305.796	1.694.078

Lovdata totalt er altså atskillig større en Celex når det gjelder antall tegn, men ikke når det gjelder antall dokumenter. Det betyr først og fremst at mange av Lovdatas dokumenter består av avgjørelser som er ganske lange, som for eksempel rettsavgjørelser, ot.proper og NOUer.

Hvordan er forholdet til andre kode-språk?

SGML ble definert som internasjonal standard i 1986. HTML kom i 1990 og XML i 1996

SGML og XML er egentlig skall (metaspråk) til å beskrive spesielle applikasjoner av kodespråk. Lovdatas språk kan også beskrives som en svært enkel XML-applikasjon. Alt man egentlig trenger for å benytte Lovdatas koder som en XML-applikasjon er å utarbeide egnede DTD-er (document type declaration) for de ulike dokumenttypene.

Det viktigste ved bruk av alle strukturspråk er valg av detaljgrad når dokumentene skal kodes.

Grunnen til dette er innlysende, men blir allikevel ofte oversett. Skal kodingen være nyttig, må den være nøyaktig og konsekvent, ikke bare med hensyn til samme dokumenttype, men også over tid. Dette blir vanskeligere å oppnå jo flere personer som koder og jo større detaljgraden.

Det er også viktig å være klar over at koding er ressurskrevende. Å legge seg på et høyere kodingsnivå enn det som er nødvendig kan fort bli dyrt. Kodingsnivået bestemmes til syvende og sist av applikasjonene.

Er rutinen slik at man bruker 10 min mer en strengt nødvendig pr dokument, betyr det, i Lovdatas tilfelle, hvor det er lagt inn over 160.000 dokumenter, at det ville ha medgått ca 14 årsverk ekstra.

Automatisk generering av koder

Et viktig spørsmål blir: I hvilken grad kan kodingen genereres automatisk på grunnlag av dokumentene man mottar.

Lovdata mottar de fleste dokumenter i Word-format og har brukt en del ressurser på å utvikle programvare som automatisk genererer struktur-koder på grunnlag av Word-formateringen.

Problemet i praksis er at Word blir brukt på veldig mange forskjellige måter. Er Word brukt på en konsekvent måte med bruk av stiler, kan imidlertid resultatet bli riktig bra.

Lovdata mottar saker fortløpende fra Høyesterett. Nye saker skal legges ut så snart som mulig – for mange saker snakker man her om minutter og timer – ikke dager. Kodingen gjøres i første omgang automatisk, men med en manuell gjennomgang etterpå.

Lovdata har et samarbeid med Rift (Rettsvesenets IT- og fagtjeneste), hvorved oversendelse av avgjørelser fra domstolene til Lovdata bakes inn i domstolens saksbehandlingssystem. Ordningen er allerede implementert for HR. Dette sikrer ikke bare en standard bruk av Word, men betyr også at metainformasjon i form av felter kommer ferdig utfylt, samt at man kan være sikker på at alle avgjørelser virkelig blir oversendt.

Ordningen skal ifølge planen implementeres også for lagmannsrettene og tingrettene. Allerede idag mottar Lovdata alle saker fra lagmannsrettene og Oslo tingrett, men ikke via domstolens saksbehandlingssystem.

Skal man legge in historiske data må man skanne teksten. Lovdata bruker stort sett eksterne leverandører for skanning av historisk tekst. Teksten blir da levert med Lovdatas strukturkoder.

Da Lovdata begynte å ta i bruk kodene i 1979 fantes det naturlig nok ikke noen kodeeditor. Lovdata har derfor alltid kodet teksten direkte og benyttet et kodeverifiseringsprogram i etterkant. Jeg har følgelig ikke tilstrekkelig erfaring til å kunne uttale meg om effektiviteten til de ulike kodeeditorene som finnes på markedet i dag.

Lenker

Lenker er henvisninger til andre steder i dokumentet eller til andre dokumenter utenfor dokumentet. En lenke kan enten være fil-spesifikk, eller den kan henvise til et program som finner filen på grunnlag av et entydig dokumentnavn. Det siste alternativet er det beste.

Jeg vil vise noen eksempler på hvordan vi har brukt lenker i Lovdata

(Trygve Harvold kopplade igen upp sig mot Lovdata)

Vi har nå gått inn i Lovdatas betalingssystem. Her ser vi en oversikt over alle basene vi har. Som dere ser har vi hele Celex og NLX (NLX består av de oversatte forordningene/ direktivene som gjelder i Norge i forbindelse med EØS-avtalen). Dokumentene i CLX/NLX er integrert med lenker frem og tilbake.

Hvis vi går inn på straffeloven – Norges straffelov er fra 1902 – ser vi at vi kan finne historiske versjoner til loven, lovens sentrale forskrifter og henvisninger til loven som sådan.

Hvis vi går litt nedover i loven vil man for hver paragraf finne knapper som lenker til paragrafens forarbeider og til andre dokumenter som henviser til paragrafen – henholdsvis knappene forarbeider og henvisninger.

Hvis man trykker på knappen henvisninger finner man alle de stedene i de øvrige databasene hvor det henvises til denne paragrafen. Man ser at det er proposisjoner, Høyesterett, Borgarting og ulike andre baser. Hvis vi går til Høyesterett får vi opp alle avgjørelsene hvor det henvises til paragrafen.

Det betyr altså at lenkene går begge veiene. Man kan lenke til de stedene i dokumentet hvor det henvises til andre dokumenter, men også lenke tilbake til alle dokumenter som henviser til det dokument man står i. Det kan man få til nettopp fordi lenkene ikke angir en konkret adresse, men en identifikasjon som et program kan arbeide videre med. Det betyr at en lenke kan virke dynamisk og henviser til mer enn ett dokument, avhengig av innholdet i system til enhver tid:

Om man klikker på denne lenken i loven til et direktiv, får man opp både den engelske og den norske versjonen. Om vi velger den norske versjonen vil det her ligge en henvisning til den engelske versjonen. Man kan gjøre mange slike fikse ting. Det hele blir et samspill mellom ikke bare adresser, men mellom programmer som benytter identifikasjonen til et dokument for å finne andre dokumenter som inneholder henvisninger til dette dokumentet.

Når det gjelder kodning er det to ting som er mer tidkrevende en alle andre. Det ene er naturligvis tabeller. Lovdata forsøker konsekvent å kode alle tabeller. Sikkert godt over halvparten av tiden som går med til kodning, går med til å kode tabeller.

Det andre som er tidkrevende er å spesifisere lenker. Dette skyldes at lenkene, slik de står i teksten, ofte ikke entydige rent syntaktisk.

Hvis vi for eksempel tar apotekloven, finnes det henvisninger i avgjørelsene til 3 versjoner av denne loven:

- lov 2000-06-02 nr 39
- lov 1953-02-27 nr 2
- lov 1909-08-04

Et program som automatisk legger inn standard henvisninger må da ta hensyn til dokumentets dato før det kan bestemme hvilken henvisning som er den riktige. I en avgjørelse fra for eksempel høsten 2000 vil dette av og til ikke være helt uproblematisk.

Andre problemer oppstår i tillegg. I følgende eksempel vil et program i utgangspunktet anta at § 5 og § 6 henviser til samme lov idet paragrafene kommer etter hverandre og er forbundet med og:

– jfr apotekloven § 5 og § 6 i den gamle apotekloven.

For å løse disse og lignende problemer, har Lovdata valgt en halvautomatisk ordning. Et program leser seg frem til sannsynlige lovhenvisninger i dokumentet, viser henvisningen i kontekst og foreslår et standard navn. Operatøren kan akseptere navnet eller redigere det.

Lovdata standardiserer følgende henvisninger:

Forskrifter (NOU, otprp)	Forarbeider	Avgjørelser
Henvisninger til:	Henvisninger til:	Henvisninger til:
- lover	- lover	- lover
- NOUer, ot.prp.er	- noen forskrifter	- avgjørelser
- Stortingsdokumenter	- NOUer, ot.prp.er	
	- Stortingsdokumenter	

Konklusjon

I våre dager burde det ikke være snakk om man skal bruke strukturkoder eller ikke. Det finnes egentlig ikke noe godt alternativ til å bruke strukturkoder. Men den praktiske anvendelsen av kodene reiser en rekke spørsmål som har vidtgående tekniske, administrative og økonomiske konsekvenser.

Det er viktig, for å holde kompleksiteten og kostnadene i sjakk, at kodingen bestemmes av applikasjonene og ikke av mottoet: kjekt å ha.

Rättsinformation, metadata och standarder för informationshantering - Professor Cecilia Magnusson Sjöberg, Stockholms universitet:

Jag vill låta ett citat ur IT-kommissionens rapport om breddtjänster utgöra ett avstamp för min presentation. IT-kommissionen föreslår nämligen att

”regeringen utformar regler som skapar ekonomiska förutsättningar för investeringar i digital information, terminologi och standarder. Detta behövs nämligen för de olika områden där samhällsrelevanta informationsresurser finns samlade, men även för en aktiv svensk medverkan i det internationella utvecklingsarbetet. Prissättning och andra villkor för informationsåtkomst och informationsöverföring behöver granskas. Ofta kan utvecklingen av bred information om breddtjänster försvåras i onödan. Utveckling och metod kunnande och teori om standard ges ett bra stöd för att kunna vara en gemensam resurs för utvecklingen av informationsresurser i Sverige.”

Vi kan således mot bakgrund av detta IT-politiska ställningstagande konstatera att det finns ett intresse för att underlätta informationssamarbete och att satsa på terminologiarbete och standardisering. Det råder heller ingen tvekan om att rättsinformation utgör en del av Sveriges samlade informationsresurs. Men goda resultat är inte så enkla att uppnå i praktiken.

Jag skulle vilja påstå att vi står inför en rad utmaningar. Om vi försöker att inte bli historielösa utan istället lära oss av flera decenniers arbete kring rättslig informationsförsörjning, kan man tala om tre huvudsakliga utmaningar: den pedagogiska, den juridiska och den mer renodlat rättspolitiska.

Jag börjar med den pedagogiska utmaningen som det finns all anledning att ta på största allvar. Det är nämligen inte enkelt att skapa förståelse för att standarder för informationshantering och kommunikation – strukturtekniker och strukturkoder – faktiskt ännu inte är fullt ut standardiserade. Detta är en medvetet formulerad paradox. Även om vi exempelvis utnyttjar XML (Extended Markup Language), som är en central standard för dokumentmärkning och meddelandehantering, så är det inte bara fråga om att trycka på knappen ”XML” och få ut ett färdigbearbetat dokument med filextensionen “.xml”. Det är i allra högsta grad hårt arbeteförknippat med användning av informationsstandarder.

Lika väl som det finns ett normsystem för konventionell rättsinformation, med riksdagens lagar, regeringens förordningar, myndigheters föreskrifter och allmänna råd, så har vi i viss utsträckning

en liknande flora av standarder. Vi har internationella standardiseringsorgan med officiella standarder såsom ISO. Vi har W3C. Det växer fram allt fler stora globala intresseorganisationer som är centrala aktörer när det gäller standardutveckling. När det gäller XML finns i USA LegalXML (inom ramen för OASIS) som arbetar aktivt med att utveckla vokabulärer för att få struktur på dokument som ska inges till domstolar m.m. Det finns också inom ramen för detta LegalXML-arbete ansatser för att arbeta med on-line dispute resolution. Jag ska inte belamra er med fler förkortningar, men det händer mycket internationellt vid sidan av de officiella organen. Och man ska inte glömma bort vikten av att följa vad de stora marknadsaktörerna som Microsoft ägnar sig åt.

Det är inte bara amerikanska initiativ som det finns anledning att förhålla sig till. Det sker också en del i Europa. Det finns exempelvis ett framväxande europeiskt nätverk för XML och juridik (LEXML); liksom ett med sitt ursprung i Sverige (USA, Legal Information Standardisation Action Network).

Standarder är såsom tidigare poängterats i praktiken inte alltid standardiserade. Det är alltså arbete förknippat med faktiskt utnyttjande av strukturteknik och strukturkoder. Inte heller är standarder så mjukvaruoberoende som leverantörer ofta vill ge sken av. Även om vi hade de proprietära lösningarna som helt dominerade 1980-talet, som Bengt Eriksson nämnde, så är man inte fullständigt plattformsoberoende bara för att man arbetar med strukturtekniker. Vidare måste man fundera kring vilka editorer man ska använda och hur produktionsprocesserna ska se ut. Inte heller är arbetet med strukturkoder särdeles enhetlig. Det blir ganska fort rätt mycket koder och en betydande komplexitet förknippat med den här typen av förädlad rättsinformation. Som jurist kan man ha anledning att vara vaksam, så att man inte faller i samma fälla som på 1970-80-talen då man så att säga programmerade myndigheternas verksamheter i storskaliga ADB-system och utformade rutiner för automatiskt beslutsfattande inom bland annat socialförsäkrings- och skatteväsendet. Officiellt sa man att det bara var fråga om att använda ADB som ett verktyg, men i själva verket handlade det om omfattande tolkning och bearbetning av bakomliggande författningstexter.

Strukturteknikerna är kraftfulla också i bemärkelsen att de ger stöd för bearbetning av den rena rättsinformationen, de ursprungliga dokumenten. Detta förhållande är både en tillgång och en riskfaktor.

Det är också en pedagogisk utmaning att förklara vad strukturtekniker är bra för. Jag har varit med vid många demonstrationer när erfarna presentatörer i alltför stor utsträckning har koncentrerat sig på typsnitt och färgformat på skärmen. Poängen med att arbeta med strukturteknik är alltså inte nyheter vad gäller layout utan själva förhållningssättet. till systemutveckling som syftar till att förbättra förmedlingen av rättsinformation kombinerat med gängse krav på att rättskällor ska hanteras på ett rättsenligt sätt. Rättsinformation är inte vilken typ av samhällsinformation som helst, utan det finns principer om hur olika rättskällor förhåller sig till varandra med särskilda krav på datakvalitet. Strukturtekniker är en metod och en ansats till informationshantering. Om man väljer den ansats som XML representerar – och vad finns det för

alternativ? – har man på köpet fått en hävstång till att få fram vad man idag brukar kalla mjuka infrastrukturer, vilket är oerhört betydelsefulla för rättsordningen. Det handlar om att få effektivitet och datakvalitet i samband med såväl uppgiftsbearbetning, dokumentation och kommunikation. Vad vi är ute efter är att arbeta med välstrukturerade dokumentsamlingar, och här är givetvis metadata intressant. Metadata kan vara allt och intet. Men visst kan det vara intressant för en myndighet, om de har resurser, att exempelvis kunna märka ut vad som är känsliga personuppgifter enligt personuppgiftslagen, men som kanske ändå är offentliga uppgifter, dvs inte föremål för sekretess, att kunna ge stöd åt handläggning av ärenden som rör personuppgiftslagen, offentlighetslagstiftningen m.m. Jag återkommer till det.

Om man väljer en vettig methodsansats, bortom bredbanden, för att få till breddtjänster, i vilket rättsinformation är en huvudkomponent, då är man på väg mot att skapa tillit i informationssamhället. Här vill jag återkomma till IT-kommissionens visioner om breddtjänster som förutsätter ”att enskilda, företag och organisationer litar på att deras integritet inte kränks, att den information de drar nytta av är tillförlitlig och att identiteten hos den de samarbetar med är den uppgivna. Utan sådan tillit blir det svårt eller omöjligt att utveckla breddtjänster. Det är kombinationen av möjligheter och tillit som ska bära utvecklingen framåt.”

Detta med tillit är alltså centralt, samtidigt som det kan finnas anledning att fundera lite mer precist på vad tillit innebär i just detta sammanhang. Tillit kan i juridisk bemärkelse betyda att man som avtalspart kan känna tillit inför att jag kan ingå ett avtal elektroniskt. Tekniskt har vi hela PKI-infrastrukturen med trusted third parties som ger en naturligt association till tillit. Organisatoriskt kan tillit innebära att man på en affärsbyrå arbetar med ”true partnership” och kunskapsdelning som ger goda förutsättningar att medarbetare och delägare delar med sig av sin information och känner tillit för att göra det.

Tillit kan alltså betyda mycket. Om jag ska precisera vad tillit inom rättsinformationsförsörjning innebär kan det finnas anledning att spalta upp begreppet ytterligare. Som användare finns det idag fog för att känna tillit till hur riksdagen producerar och bygger upp sina databaser och således känna tillit till uppgifterna inom Rixlex och våga använda Rättsbanken. Däremot kan man ifrågasätta om inte användaren ibland känner en obefogad tillit och alltså är lite för godtrogen till hur konsolideringen går till. Hur är det med datakvaliteten? Är det lite för mycket klipp och klistra? Hur är det med de figurer och bilder som inte finns med? Är det risk att vi lider rättsförlust till följd av detta? Hur är det med sökeffektiviteten? Vi utnyttjar fortfarande söksystem från sextioalet, de booleska sökningarna i all ära, men hur är det med effektiviteten? Här kan man tala om obefogad tillit. Utvecklingen inom detta område har gått alldeles för långsamt.

En befogad avsaknad av tillit kan man även notera att staten har. Staten är nämligen skeptisk till kommersiella ad-hoc-lösningar på nätet. Men jag skulle ändå vilja sticka ut hakan såtillvida att jag tycker att staten har givit uttryck för en obefogad misstro till strukturtekniker. Man förefaller alltför skeptisk vad gäller datakvalitetshandling, effektivitet

och garantier. Det är ju inte gratis och enkelt att producera rättsinformation idag heller. Så varför har det inte hänt mer inom rättsinformationsförsörjningens område trots att det har funnits så goda förutsättningar så länge?

Den juridiska utmaningen har jag varit inne på tidigare. Rättsinformation är som sagt inte samhällsinformation. Vi har den klassiska domänspecifika representationsproblematiken som bland annat aktualiseras vid val av länkstrategier. Vem ska bestämma att man ska lägga in just den länken till just det rättsfallet? Vad är det som säger att just den paragrafen är uttryck för implementeringen av just det bakomliggande EG-direktivet? Länkhantering är i sig en subjektiv bearbetning av ursprunglig information. Man ska heller inte tro att strukturering av rättsinformation, dvs författningstexter, förarbeten m.m, är trivialt. Vem har exempelvis befogenhet att bestämma vad som ska komma först och var gränsen går mellan ett trivialt strukturelement och en mer innehållsorienterad elementbeteckning?

Här behöver man ha kompetent personal inblandad, dvs representanter för sakverksamheten, som även har betydande tekniska insikter.

Men om man vågar – och det finns inget fullgott alternativ – kan man se väldigt positivt på strukturtekniker och se att man genom strukturkoder helt klart får en ökad effektivitet i informationssökningssammanhang. Inte heller är det ointressant att tänka på strukturtekniker i förhållande till ”regulatory management” i vidsträckt bemärkelser, exemplifierat av lagstiftarens möjligheter att få återkoppling på olika normgivningsbemyndiganden, att kunna presentera samma dokument på olika sätt, olika språkversioner anpassade till olika användarbehov, att använda metadata för att markera om olika delar av ett dokument är av bindande karaktär eller ett uttryck för en rekommendation osv. Man kan göra hur mycket som helst, men det kostar. En fråga är vem som ska bära ansvaret, och det är förstås ett politiskt ställningstagande. En nyckelfråga i sammanhanget är att få en väl fungerande produktion och här talar vi om storskaliga system.

Jag vill avsluta med den rättspolitiska utmaningen. Inte minst i min roll som forskare inom rättsinformationens område skulle jag önska en ökad tydlighet från de ansvarigas sida. Hur är det med ambitionsnivån och inriktningen? Jag skulle också önska en ökad tydlighet gentemot marknadens aktörer. Här är det också fråga om tidsanpassning i förhållande till omvärlden. I mitten av 1990-talet fanns en påtaglig beredskap hos stora såväl som små marknadsaktörer. Man låg verkligen i startgroparna för att arbeta med XML. Men då kom signaler om att man skulle ta initiativet på centralt håll varvid en osäkerhet spred sig om man skulle vänta med DTDer eller göra sina egna som kanske inte passade ihop med de centrala. Det behövs samordning. Varför inte fundera på en lag om elektroniskt kungörande så man slipper problematiken kring vilken version som gäller? Den typen av tankar förs på europeisk nivå.

Förankring och bemanning har jag varit inne på. Det får inte finnas diskrepanser mellan de mål som offentliggörs och den bemanning som man kan ana sig till är väldigt begränsad. Det måste finnas proportion mellan vad man vill åstadkomma och de resurser man vill sätta in. Varje kodintensifiering kan, som Trygve Harvold påpekade, omsättas i

arbetstimmar. Där kommer tillitsproblematiken in. Skickliga tekniska konsulter i all ära, men organisationens egen sakverksamhet behövs också.

Då är det förstås intressant för oss utifrån, vem som har huvudroll och biroll. Jag vill inte sluta för negativt, men på 1990-talet avgick ett tåg lastat med XML-beredskap och entusiasm, men det tåget har gått. Men plattformen finns där, i form av mer etablerade tekniker och erfarenheter. XML används i allt större utsträckning såväl nationellt som globalt som ett grundläggande fundament i utvecklingen av moderna infrastrukturer. Det fina med plattformar är att om man missat ett tåg så kommer det fler.

Marknadens syn I - Lars Klasén, SchlumbergerSema InfoData AB

Jag ska i föredraget ge min syn på hur får vi en så bra rättslig informationsförsörjning som möjligt. Det gör jag i egenskap av representant för en kommersiell aktör, SchlumbergerSema InfoData AB, som driver onlinetjänsten InfoTorg. Bland InfoTorgs omkring 25 tjänster finns Rättsbanken, med omkring 40 databaser inom rättsinformation. Jag är informatiker, dvs expert på att söka och att strukturera information, och jag ansvarar för vidareutvecklingen av InfoTorg.

Jag inleder föredraget med en tillbakablick och en översikt över marknaden för svensk elektronisk rättsinformation. Därefter talar jag om teknikutvecklingens styrande roll, fortsätter med att påtala vikten av utveckla och tillämpa standarder för informationens strukturering och avslutar med att argumentera för en "balans" mellan offentliga och kommersiella aktörer.

Elektronisk rättsinformation i Sverige – hur det började

Förra året (år 2001) firade Rättsbanken sitt 20-årsjubileum som allmänt tillgänglig onlinetjänst. Men tjänsten har anor ända från slutet av 1960-talet, när Samarbetsorganet för rättsväsendets informationssystem, SARI, inledde försök med datorbaserad hantering av juridiska texter, för övrigt med här närvarande Börje Alpsten som en av de drivande. Det skedde inom projektet RI, rättsväsendets informationssystem. Ett av dess tre huvudområden var LAGRI, systemet för lagstiftningsförfarandet i vid mening och rättspraxis. För uppläggningsen av databaser med bland annat författningar användes det svenskutvecklade fritextsökningssystemet IMDOC.

Verksamheten utvidgades under 1970-talet gradvis med rättsfall, kommittéuppgifter, departements-PM och annat. Driften var förlagd till myndigheten DAFA, Datamaskincentralen för administrativ databehandling, och databaserna hölls tillgängliga online för myndigheternas egen användning. Mot slutet av decenniet kom allt fler önskemål från externa intressenter om tillgång till databaserna. Därför beslutade SARI att göra vissa delar av LAGRI allmänt tillgängliga under namnet Rättsdata, vilket skedde den 1 januari 1981. Verksamheten styrdes av den s k rättsdataförordningen och driftansvaret lades på DAFA. Tjänsten bestod då av 10 databaser.

Men Rättsdata fick varken användare eller användning i förväntad utsträckning. En orsak var att mycket av det rättsliga grundmaterialet saknades. DAFA såg ändå en lönsam framtid för databaser online och initierade därför egna satsningar vid sidan av Rättsdata. Det var vid denna tid jag själv började arbeta med tjänsten. 1983 öppnades den första databasen utanför Rättsdata och 1985 började DAFA marknadsföra tjänsten under samlingsnamnet Rättsbanken.

En gemensam standard för informationens strukturering togs nu fram och under det ambitiösa mottot att skapa "ett heltäckande svenskt

rättsinformationssystem” byggdes Rättsbanken snabbt ut med nya databaser. All grundläggande rättsinformation skulle täckas in. En självklar del i satsningen var samtliga myndigheters författningar. Men DAFA satsade också på att utvidga Rättsbanken med databaser med referenser till litteratur, nyheter, mm. Samtidigt moderniserades IMDOC och bytte namn till Find-It.

1986 ombildades DAFA till ett helägt statligt affärsdrivande bolag, DAFA Data AB. 1987 bestod Rättsbanken av närmare 30 databaser. Mot bakgrund av de stora insatser som krävts bara för det dussin databaser med myndighetsförfattningar som vid det här laget byggts stod vid det här laget klart att det inte var ekonomiskt rimligt att gå vidare med samtliga myndigheters författningar. Därför tonades denna del i satsningen gradvis ner, till förmån för mer säkra kort, t ex ytterligare rättsfall.

Rättsbankens verksamhet bedrevs nämligen helt utan statligt stöd och subventioner. Det saknades också påtryckningsmedel gentemot myndigheterna. Vi var helt enkelt tvungna att snällt be dem om lov att få lägga upp deras information. Eftersom detta också krävde arbete från deras sida blev det ofta nej – eller så fick vi bistå i eller helt ta på oss detta arbete. Inte undra på att vi såg avundsjukt på våra nordiska grannländer, där staten stöttade motsvarande verksamheter! I Norge svarade Lovdata för såväl tryck som datorbaserad uppläggning av författningar mm. I Danmark beslutades om en samordnad uppläggning av samtliga myndigheters författningar vid I/S Datacentralens onlinetjänst Retsinformation under 1986-1988 enligt en plan som drevs av Justitsdepartementet.

Rättsbanken fortsatte ändå att växa starkt och bestod 1990 av ca 40 databaser. Ungefär vid denna tid började också tjänsten att bli ekonomiskt lönsam. 1993 såldes DAFA Data AB till den fransk-brittiska IT-koncernen Sema Group, som 2001 köptes av amerikanska Schlumberger. Sedan dess drivs Rättsbanken av SchlumbergerSema InfoData AB, som är ett bolag inom den internationella IT-koncernen SchlumbergerSema.

Från monopol till konkurrens

År 1993 mötte Rättsbanken för första gången konkurrens från en annan onlinetjänst, nämligen Rixlex, som erbjöd delvis samma information som redan fanns i Rättsbanken. Vi som arbetade med Rättsbanken upplevde statens agerande som ganska märkligt. Först satsade man resurser på att bygga upp ett stort rättsinformationssystem – för att därefter satsa på ett nytt!

Men Rättsbanken hade vid det här laget redan börjat möta konkurrens från ett annat elektroniskt medium, nämligen CD-ROM. De första CD-ROM-titlarna med information kom ut på marknaden 1985. Utvecklingen tog dock inte fart förrän några år in på 1990-talet. Inom området rättsinformation startade Norstedts Juridik och FAR och så småningom också Fakta Informationsförlag, nuvarande Thomson Fakta, CD-ROM-utgivning.

Webbens genomslag kring 1995 innebar att många nya aktörer startade onlineverksamhet. Först ut vad gäller rättsinformation i något så

när ”bred” bemärkelse var Notisum, vars tjänst Rättsnätet vid starten 1996 var helt gratis. Även Rättsbanken var gratis på webben när den lanserades där 1997 – fast bara under en två månaders provperiod innan den blev avgiftsbelagd även där.

Marknaden idag: aktörer och onlinetjänster

Mycket har hänt sedan 1997. Jag övergår nu till att beskriva dagens marknad för svensk elektronisk rättsinformation och börjar med aktörerna och onlinetjänsterna.

Rättsbanken av idag är fortfarande en ren onlinetjänst och består av ca 40 databaser. Tjänsten är en del av SchlumbergerSema InfoDatas onlinetjänst InfoTorg och omsätter ca 5 % av InfoTorgs samlade omsättning, som förra året (år 2001) var cirka 190 miljoner kr.

En annan stor aktör är Thomson Fakta. Antalet anställda är omkring 70 och företaget omsatte ungefär 160 miljoner kr 2001. Faktas onlinetjänst Juridikportalen startade i början av 2000 men jag gissar att CD-ROM-verksamheten fortfarande ger större intäkter.

Norstedts Juridik startade sommaren 2002 onlinetjänsten Sveriges Rikes Lag efter att i ett par år erbjudit nyheter med mera på sin webbplats. Företaget har mellan 160 och 170 anställda och ingår i Liber AB, som år 2001 omsatte närmare en miljard kr. Mot bakgrund av den sena starten för onlinetjänsten är det rimligt att anta att CD-ROM ännu en tid kommer att generera betydligt större intäkter än online.

Kampen på marknaden för elektronisk rättsinformation står i första hand mellan de tre nämnda aktörerna. Men det finns fler.

År 2000 startades den juridiska portalen Pointlex. Pointlex är idag ett affärsområde inom Edita Publishing AB, som har omkring 20 anställda och omsatte 43 miljoner kr år 2001. Man publicerar också Post- och Inrikes Tidningar. Pointlex huvudinriktning är rättsnyheter och man inledde nyligen en samverkan med Thomson Fakta.

Och så har vi förstås Notisums Rättsnätet, som fortfarande tillhandahåller en del av sitt innehåll gratis. Enligt min uppskattning omsätter Notisum omkring en halv miljon kr per år, där en del rör reklam och en del abonnemang.

Det finns ytterligare aktörer. Nota Bene producerar och publicerar nyhetsinformation, vilken distribueras via fax och online. Företaget har ca 10 anställda och omsätter ca 8 miljoner kr, varav över hälften genereras av fax-tjänsterna. Nota Benes nyheter finns online inte bara vid den egna webbtjänsten också på Rättsbanken *), Byggtorget, med flera.

Utöver de nämnda kan några nischaktörer nämnas. En sådan, om än med ganska bred inriktning, är FAR Förlag, som startade onlineverksamhet 2000 med bl a FAR Skatt. FAR Förlag omsätter ca 50 miljoner kr, dock inte allt på rättsinformation.

Värt att notera i denna exposé är att samtliga av de hittills nämnda tjänsterna utom Rättsbanken och Notisum drivs av förlag eller informationsproducenter.

Bland många nischaktörer utanför rättsområdet som erbjuder viss rättsinformation finns byggbranschens portal Byggtorget, som i sitt informationsutbud tillhandahåller relevanta författningar och rättsfall samt Nota Benes rättsnyheter inom fastighets- och miljöområdet.

Marknaden idag: en översikt

Jag uppskattar att den totala marknaden för svensk elektronisk rättsinformation år 2001 var mellan 60 och 70 miljoner kr. Mina uppskattningar om respektive aktörs marknadsandel visas i figuren. Hälften av marknaden rör CD-ROM, vilket kanske förvånar i dessa tider när det mest talas om webben och online. Enligt det sena 1990-talets prognoser borde ju CD-ROM vara borta vid det här laget. Men faktum är att övergången från CD-ROM till online har gått långsammare än förväntat.

Rättsbanken är visserligen störst vad gäller online, men som framgår av figuren är Thomson Fakta och möjligen även Norstedts Juridik totalt sett större. Orsaken är en stor CD-ROM-försäljning. Apropå det jag förut nämnde om förlagens roll kan det här tilläggas att både Thomson Fakta och Norstedts Juridik ägs av internationella förlagsjättar. Thomson Fakta ägs av Thomson Corp., som omsätter omkring 70 miljarder kr och är den kanske största aktören på den internationella onlinemarknaden. Norstedts Juridik ingår i förlaget Wolters Kluwer, som omsätter mellan 30 och 40 miljarder kr.

Rättsbanken ägs inte av något förlag. Däremot ingår i InfoTorg en av världens största onlinetjänster inom rätts- och affärsinformation, LexisNexis, som ägs av ännu en förlagsjätte, nämligen Reed Elsevier. Reed Elsevier omsätter cirka 70 miljarder kr, dvs ungefär lika mycket som dess främste konkurrent, Thomson Corp.

Därmed är alla de tre största aktörerna i Sverige knutna till varsitt av de tre största förlagen inom juridik och elektronisk information på den internationella arenan. Det här speglar den trend mot internationalisering av marknaden för rättsinformation som pågår i ett flertal länder, oftast med en närvaro av minst två av de nämnda förlagen.

Marknaden är under snabb förändring. Jag bedömer tillväxten under de närmast kommande åren till i storleksordningen 15 % per år. Den starkaste motorn i utvecklingen är för närvarande och ett par år framåt övergången från CD-ROM till online. Det framgår också av figuren, som visar min uppskattning av marknaden för svensk elektronisk rättsinformation från 1994 till 2006.

Min prognos fram till år 2006 förutsätter att statens satsningar vad gäller att bygga upp tjänster och tillhandahålla rättsinformation hålls på en rimlig nivå. Det säger sig självt att ju mer staten satsar på detta desto mindre utrymme blir det för de kommersiella aktörerna.

Teknikens styrande roll – och förgänglighet

Men det finns en joker i leken som kan komma att påverka marknadsutvecklingen mer än något annat. Den heter teknikutveckling, eller "IT". Många vackra ord har sagts om vikten av att satsa på den mjuka infrastrukturen snarare än på den hårda; på "I" snarare än "T". Ändå är det "T" som gäller. Se bara på visionerna om breddtjänster, vilka förutsätter stora investeringar i teknik – medan informationen tas för given. Att den svenska marknaden för information online är 2 miljarder

kr medan marknaden för IT omkring 200 miljarder säger en del om situationen.

Ett exempel på teknikutvecklingens styrande roll är hur vår inställning till åtkomst till myndighetsdiarier har förändrats. Under 1980-talet, när DAFA svarade för driften av ett antal myndigheters diarier, kom det ibland externa önskemål om att få nyttja dessa. Det hade enkelt kunnat ordnats via en uppläggning i Rättsbanken. Men när vi framförde önskemålen till de ansvariga myndigheterna fick vi klart för oss att det var näst intill tabu att ens tala om publik åtkomst av diarier.

Men så kom webben - och då blev det plötsligt acceptabelt, ja till och med eftersträvarvärt, att göra diarier publikt tillgängliga! Lika plötsligt ansågs det väldigt viktigt att rättsinformationen blev gratis - i demokratin namn. Varför demokratin inte tidigare krävt denna information gratis kan man undra. Den hade ju funnits online i Rättsbanken i ett decennium! För att inte tala om trycket ...

Ny teknik frestar också till satsningar. Ett exempel på hur sådana kan påverka onlinemarknaden ges av den tid då den offentliga sektorn smittades av IT-ryan och startade webbplatser på löpande band. Myndighet efter myndighet lade upp allt från information för allmänheten till rättsliga dokument och diarier i sina egna system för publicering på webben. Tyvärr skedde detta utan egentlig samordning vad gäller t ex struktur, format och täckning, och ofta utan tillräcklig hänsyn till framtida underhåll och/eller finansiering. Att det innebar dålig resursanvändning var uppenbart. En samordning hade t ex kunnat ge onlinetjänsterna och CD-ROM-producenterna möjligheter att skapa bättre tjänster.

De många webbplatserna (offentliga och privata) gav i sig incitament till nya satsningar - i syfte att underlätta åtkomsten till den osamordnade informationen. Inom den offentliga sektorn startades en rad sökplatser: Svenska Miljönätet, Kulturnät Sverige, Safari, Svesök ... Även denna gång utan egentlig samordning - och även här med dålig resursanvändning som följd. Nu när IT-ryan lagt sig och eftertankens kränka blekhet och de ekonomiska realiteterna har slagit till har saneringen börjat. Utredningen om Sverige Direkt och förslaget om Statskontoret som samordnare för flera sökplatser är bara ett exempel. Ett annat är att Safari läggs ner - efter att omkring 40 miljoner kr spenderats.

Här kan det vara på sin plats att kommentera utvecklingen inom Rättsinformationssystemet. I planerna som de presenterades 1998 ingick en decentraliserad produktion och uppläggning av myndigheternas författningssamlingar och andra rättsdokument. En gemensam struktur för informationen skulle tillämpas och den skulle vara uppmärkt i XML. De på sikt uppemot etthundra myndigheternas databaser skulle så knytas ihop och all information göras samordnat sökbar genom att deras system anpassades till det standardiserade kommunikationsprotokollet Z39.50 och anslöts till Internet.

Men som jag nämnde tidigare tillämpade ju myndigheterna sina egna principer när de lade upp sin information. Därtill var deras system olika. Därför stod Rättsinformationsprojektet inför en näst intill monstros uppgift när man skulle förmå dem att anpassa sig. Gemensam struktur var svårt nog - men Z39.50! När frågan diskuterades vid 1998 års

”Rättsinformation och IT” fanns Trygve Harvold och undertecknad bland dem som framförde farhågor vad gällde den distribuerade arkitekturen. Jag gjorde det eftersom jag helt enkelt inte ansåg tiden mogen för Z39.50 på länge än.

Så har ju också Rättsinformationsprojektet gradvis fått minska ambitionerna och det som hittills uppnåtts är i stort sett en samordning i form av en utvidgad Lagrumsportal samt en nära koppling till Rixlex – som i sig är ett väl samordnat och fungerande system. Gemensam struktur och XML då? Ja, inte heller det har det blivit så mycket med – trots mycket arbete.

Det intressanta i sammanhanget är konstatera att Z39.50, som vid tiden för Rättsinformationssystemets start för många syntes som ett framsynt val vad gäller söksystem och kommunikation, sedan dess blivit mer eller mindre överspelad som framtida standard för den typ av information vi här talar om. Just nu framstår konceptet Web services med SOAP (Simple Object Access Protocol) som ett framtida alternativ vad gäller att kommunicera mellan olika system och miljöer. Men hur länge? Det här illustrerar informatikernas gamla talesätt att ”system förgår – databaser består”, eller, med en lätt omskrivning, ”teknik förgår – information består”.

Framtidssäkra informationen!

Vad jag vill ha sagt med detta är att ny teknik alltid och oundvikligen kommer att fresta till nya initiativ och satsningar. Därför måste vi ta lärdom av historien och arbeta för att statens insatser i fråga om rättsinformation i första hand koncentreras på att ta fram, förankra och tvinga fram användning av det enda som tycks bestående i en föränderlig IT- och informationsvärld, nämligen gemensamma standarder för informationens struktur, format och uppmärkning.

Användningen av sådana standarder tjänar alla på. Offentliga och kommersiella onlinetjänster, vars arbete med intag av information underlättas och som därmed istället kan satsa mera resurser på mer information, bättre gränssnitt, service etc. Kunder och användare, som får det enklare att nyttja och integrera informationen i sina egna system. Producenter/myndigheter, som visserligen kanske initialt kommer uppleva det som ett extra besvär och ett hinder, men som på sikt kommer att uppskatta att ha regler att följa och bra verktyg och programvaror att tillgå. Det sistnämnda kommer marknaden att ta fram.

Men framför allt kommer de som i framtiden ska nyttja informationen, i nya system, för nya ändamål, etc, att tjäna på att informationen, så långt det nu är möjligt, görs ”framtidsoberoende” och därmed kan återanvändas.

Nu är ju jag verkligen inte den förste som talar sig varm för en gemensam struktur och uppmärkning! Till exempel sade Norstedts Juridik vid det första ”Rättsinformation och IT” 1996 att ”huvudfrågan vad gäller statens agerande ... är att mycket starkt prioritera standardisering av struktur” och att man skulle vilja se ”att varje myndighet arbetar efter ett gemensamt uppmärkningssystem. Ett ... medieneutralt system ...”. Olov Sundström från konkurrenten Fakta pläderade för samma sak, nämligen att ”... införa en standard och ett

regelverk för hur rättsinformation ska struktureras och produceras. Det skulle gynna alla aktörer på marknaden för rättsinformation ...". (1)

Faktum är att det idag är svårt att finna någon som inte ställer upp på ovanstående. Nu gäller det "bara" att få det genomfört. Och detta är den enligt min mening den idag allra viktigaste uppgiften för staten vad gäller den offentligt producerade rättsinformationen.

Självklart finns det andra viktiga uppgifter. En är att svara för korrekta, kompletta och konsoliderade versioner av de rättsgrundande texterna. Som vi hört tidigare här idag finns en del brister, och det är brister som aktörer som Norstedts Juridik och Thomson Fakta får lägga ner en hel del resurser på för att åtgärda. Visserligen skapar de då ett mervärde som gör att användarna kanske föredrar deras tjänster framför till exempel Rixlex – men nog vore det väl bättre om staten gjorde detta en gång för alla! Då kunde ju resurserna istället användas för att skapa mervärde på en högre nivå, till exempel ännu bättre gränssnitt, intelligenta sökfunktioner, etc.

Om vikten av balans mellan offentliga och kommersiella aktörer

I sammanhanget vill jag peka på vikten av att staten inte går för långt vad gäller att utveckla och tillhandahålla avancerade funktioner. Är jag en bakåtsträvare? Nej, vad jag menar är att det gäller att låta insatserna ligga på en sådan nivå att de lämnar ett "lagom" utrymme för kommersiella aktörer att skapa mervärde. Då kan de fortleva och utvecklas. En "balans" i detta avseende mellan offentliga och kommersiella aktörer är det mest resurseffektiva sättet att se till att det utvecklas tjänster som tillfredsställer allt från privat användare/medborgare till professionella användare och att åstadkomma en totalt sett så bra informationsförsörjning som möjligt.

I och för sig är den balansgången svår. Ett exempel på detta gavs här tidigare idag, då Peter Seipel uttryckte sin irritation över att en av Lantmäteriets tjänster inte är gratis. Men faktum är att bakom detta ligger att Lantmäteriet värnar om sina ca 12 återförsäljare. Om de slås ut försämras ju informationsförsörjningen. Och det beror inte bara på ett minskat utbud av tjänster utan också på att man då går miste om intäkter som kan användas för att utveckla verksamheten.

Hur som helst har synen på oss kommersiella aktörer förändrats ganska mycket sedan gratisvägens och IT-yrans tid i slutet av 1990-talet. Medan det då ansågs nästan skamligt att ta betalt är tongångarna nu mer välvilliga.

Till exempel framhäver arbetsgruppen för Rättsinformations-systemets utveckling att de viktigaste målgrupperna är "de som arbetar med lagstiftning och annan rättsbildning på myndigheterna samt den ovane användaren som använder systemet för privat bruk" och att "De kommersiella aktörerna svarar för att på en mer avancerad teknisk nivå förädla informationen för de professionella användarna." (2)

Ännu längre går EU-kommissionen i sitt förslag till "direktiv om vidareutnyttjande och kommersialisering av handlingar från den offentliga sektorn". Man är säkerligen påverkad av erfarenheter från USA när man här talar om vikten av att gynna uppkomsten av

informationstjänster som baseras på offentligt producerad information. Detta, menar man i förslaget, kan åstadkommas bland annat genom att minska hindren mot kommersiell återanvändning: ”Det måste således finnas skyddsbestämmelser för att man skall kunna åstadkomma lika villkor när en offentlig myndighet och tredje man (dvs. andra aktörer) samtidigt erbjuder produkter och tjänster på informationsområdet vilka bygger på samma ursprungsinformation”. En logisk följd av detta är att ”De avgifter och villkor som myndigheten tillämpar internt när den tillhandahåller information åt sig själv för kommersialisering i egen regi måste vara samma som myndigheten tillämpar när den tillhandahåller information externt till tredje man.” (3)

Delvis samma tongångar vad gäller nyttan för samhället av att ”återanvända” offentligt producerad information finner man faktiskt också i IT-kommissionens rapport om breddtjänster. Här står till exempel att ”Sverige har som få länder tillgång till stora, systematiskt ordnade informationsresurser i samhällets regi. Dessa resurser kan göras digitalt tillgängliga för breddtjänster”. Man ger sig dock inte in på relationen mellan offentlig/privat och hur man ska hantera eventuell konkurrens utan syftet är att uppmärksamma informationens potentiella nytta för samhället. (4)

Må så vara att Ny Teknik på ledarplats kommenterade rapporten med att IT-kommissionen ägnar sig åt ”fluffiga visioner och framtidsscenarioer” istället för att ”arbeta fram konkreta, realpolitiska förslag färdiga att ta tag i på en gång” (5), vilket jag väl i viss mån håller med om; rapporten ger trots allt uttryck för en ambition att nyttiggöra den offentligt producerade informationen, med deltagande av såväl offentliga som kommersiella krafter.

Auktorisation?

Att förlita sig på kommersiella aktörer för väsentliga delar av samhällets informationsförsörjning innebär förstås en risk. Kanske bör samhället därför försäkra sig om att de också tar det ansvar denna roll kräver? Många branscher löser liknande situationer genom att skapa etiska råd, auktorisationer etc.

Det kanske vore något även för rättsinformationsbranschen? Auktoriserade Onlinetjänster? Jag vet inte hur detta skulle gå till, men det finns ju åtminstone ett forum som skulle kunna vara en hemvist för en auktorisation. Jag syftar på Stiftelsen för rättsinformation. Notera att det här inte gäller den enklare form av kvalitetsmärkning som för närvarande diskuteras utan här ställs väsentligt högre krav, bland annat innefattande kontroller av aktualitet, korrekthet etc. Det här blir så mycket mer väsentligt den dag den elektroniska versionen får originalstatus snarare än trycket. Eller ska man kanske förvänta sig att marknaden själv, med konkurrensen som drivkraft, frambringa tjänster för elektronisk rättsinformation som är tillräckligt mycket att lita på?

Avslutning

Låt mig avsluta med att sammanfatta mitt budskap:

n Klarlägg myndigheternas roll

n Koncentrera på gemensam struktur och uppmärkning

n Lämna utrymme för mervärde
n Samverkan offentliga/kommersiella aktörer
n Auktorisation?
=> Ger förutsättningar för en god rättslig informationsförsörjning!

*) Detta gäller inte längre. Rättsbanken bytte den 1/3 2003 nyhetsleverantör från Nota Bene till Norstedts Juridik.

Referenser:

1. Rättsinformation och IT. Rapport från en hearing om rättsinformation och IT anordnad av IT-kommissionen och Stiftelsen för rättsinformation 26 april 1996. IT-kommissionens rapport 5/96. IT-kommissionen 1996. 60 s.
2. Förstudien för en successiv utveckling av rättsinformationssystemet (Gulag); lägesrapport. Reringskansliet promemoria 2002-03-15. FA2001/1663/ARK/BIBL. 33 s.
3. Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om vidareutnyttjande och kommersialisering av handlingar från den offentliga sektorn. Europeiska gemenskapernas kommission. Bryssel den 5.6.2002. KOM(2002)207 slutlig. 2002/0123 (COD). 22 s. europa.eu.int/eur-lex/sv/com/pdf/2002/com2002_0207sv01.pdf
4. Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken. IT-kommissionens rapport 3/2002. SOU 2002:51. Stockholm 2002. 48 s. www.itkommissionen.se

Marknadens syn II - Magnus Svernlöv, Notisum AB:

Marknaden kan definieras i monetära termer eller i andra termer. Bengt Eriksson talade om besöksstatistik på Rixlex, och jag kan konstatera att vi har två till tre gånger så många besökare på våra lagdatabaser. Det är inget som förvånar mig, jag vet att vi har många gratisbesökare.

Det här seminariet handlar om utveckling av Rättsinformationen sedan 1996, eller snarare ”På vilket sätt har – med hjälp av IT – rättsinformationen blivit enklare åtkomlig och mer överblickbar”. I bakgrunden skymtar vi också IT-kommissionens rapport ”Breddtjänster – ett nytt skede i IT-politiken”.

För mig – som representant för vad vi här kallar marknaden – är tidspannet 1996-2002 synnerligen relevant. Vi, Notisum, har med vår publika tjänst Rättsnätet funnits på Internet sedan just 1996. Och syftet med vår satsning har varit och är just att göra rättsinformationen enklare åtkomlig och mer överblickbar. Självfallet med målet att göra satsningen kommersiellt försvarbar, men även med ett stort intresse av att påverka den här processen i positiv riktning. Vi uttryckte det så här när Rättsnätet i början av 1999 fick en ny kostym, och texten finns oförändrat kvar att läsa på sajten:

”Myndigheterna storsatsar nu för att lägga allt mer information fritt tillgänglig på Internet, Det är en utveckling vi välkomnar. Förlagsverksamhet inom juridik har alltid handlat om att förädla den normativa informationen; att katalogisera den och göra materialet mer lättillgängligt. Det är precis vad vi gör med Rättsnätet.”

Internet

Jag måste sätta saker i sitt sammanhang genom att prata om Internet. Det är bara där vi finns även om vi hade en kort period på CD-ROM i början av 1997.

För att förstå utvecklingen sedan 1996 måste man börja med den formidabla tillväxt Internetmediet har haft. Redan på åttiotalet anade man kraften i den här utvecklingen. Teletext-systemet kanske någon minns, där det som idag är text-tv kunde erhållas på uppringd förbindelse. Man kunde få aktiekurser, beställa blommor och slå upp i telefonkatalogen. I Frankrike blev det en succé – Minitel. I Sverige dog det ut innan någon lagbok hann publiceras på detta medium. Kraften i Internet, precis som i franska Minitel, är kombinationen av information från flera källor, datorbearbetad informationsförädling och interaktiva funktioner.

Internet har från 1996 tills idag gått från en marginalföreteelse med kvalitet och innehåll i klass med nämnda Teletext på åttiotalet, till ett nytt multimedialt supermedium som över 95% av dagens ungdomar har

tillgång till och som över 75% av hela befolkningen använder. En tredjedel använder nätet varje dag. Jag upprepar vad jag nyss sade, att det som driver fram Internet är kombinationer av information och funktioner. Låt mig ta ett par exempel.

Söker du ett nytt boende är internet idag självklart. Du får hjälp att hitta intressanta objekt, du får flera bilder på varje hus, en karta som visar var det ligger och till och med en kostnadskalkyl för just det valda huset.

När RSV nu har skickat ut blanketterna för allmän fastighetstaxering har mitt preliminära taxeringsvärde rakat i höjden och jag begrep först inte varför. Men sedan såg jag att man i den förtryckta blanketten påstår att vårt hus är strandnära i intervallet 150-250 m. Den strand jag på hösten skymtar bakom dungen har jag inte trott var så nära. Men på RSV:s sajt kan jag zooma in just vår fastighet på en interaktiv karta och dessvärre är det tydligt på kartan att vår tomtgräns ligger endast ett par hundra meter från kartans vattenlinje. Det är en datorbearbetad informationsförädling som nu ökar staten skatteintäkter genom elektronisk mätning av avstånd mellan strand och husvägg. Att sedan sommarens högtryck har pressat vattenlinjen lång ut i den grunda havsviken torde inte kunna beveka fiscus. Men jag skall i varje fall försöka.

Raden av effektiva tjänster kan göras längre. Självklart exempel är bank på internet, självklart är sjukanmälan av både barnen och mig själv på försäkringskassans utmärkta sajt, självklart också tågbiljetten upp till Stockholm som jag beställde på SJ:s sajt. Jag tror absolut på det vi nu kan komma att kalla "Breddtjänster" och delar lika absolut IT-kommissionens övertygelse om att 5 Mbit/s före 2005 är något att sträva mot. Det är nämligen så att bandbredden fort-farande är flaskhalsen i systemet.

Efter att ha satt internet i sitt perspektiv vill jag nu konkretisera vad som hänt på rättsinformationsområdet.

1996-1997. Första åren.

Dessa tidiga år i interneteran blev Rixlex gratis och Rättsbanken öppnade sin internetjänst. Även vår tjänst Rättsnätet introducerades. Nu blev det möjligt för var och en att i vart fall läsa den konsoliderade lagtexten – alltså lagtext med alla ändringar inarbetade. Allmänheten kunde hitta lagtexten i både Rixlex och det publika Rättsnätet medan Rättsbanken erbjöd mycket mer, fast avgiftsbelagt. Regeringen kom med en egen hemsida som blev embryot till en mycket djup informationskälla för den politiskt intresserade.

Vi utnyttjade den fria information till vidareförädling. Vad vi lade till i den publika delen, och som inte fanns i Rixlex, var sakregister och kronologiska listor som de ser ut i en bok och inte via komplicerade sökformulär. Lagtexterna var också typsatta och kunde nås via enkla direktlänkar, något flera myndigheter, företag och organisationer utnyttjar än mer idag. Hyperlänkar adderades kors och tvärs. Formatet som då kallades SGML är detsamma som vi har idag och kallas nu XML.

1998- tidigt 1999. Vilda västern.

Nu började myndigheterna på allvar ta till sig internetmediet. Allt fler myndigheter skaffar sina egna webbplatser och en del lade ut sina författningar, rekommendationer och allmänna råd. Och i förekommande fall också vägledande avgöranden. Det var lite vilda västern och det var tydligt att det var eldsjälar på vissa myndigheter som drev utvecklingen framåt. Egentligen får allmänheten inte så mycket ut av detta om man tittar på rättsinformationen eftersom materialet var opålitligt vad gäller aktualitet och fullständighet. Desto mer tycktes hända på EG-rätten där man på område efter område lade ut information på alla officiella språk på nätet. Regeringens sajt blev också allt bättre och började nu få en bas av aktuell rättsinformation – propositioner, skrivelser, Serie SOU och Ds. Det fanns – och finns fortfarande inte – några register eller korskopplingar mellan Riksdagens databaser och Regeringens, trots att materialet är detsamma, t ex för propositionerna.

Vi använde under denna tid den fria informationen för att skapa integrerade EG-rättslänkar i författningsregistren i vår abonnemangstjänst. Vi började också göra länkar till myndighetsförfattningar i takt med att de dök upp på nätet. En annan satsning var tvåvägslänkar, precis som de Trygve Harvold talade om, fast vi har dem på dokument- och inte paragrafnivå. Ett exempel på detta är att ett gammalt rättsfall kan hänvisa till ett nytt.

Sena 1999-2000. De underbara åren.

Internet rockar fett. Alla skall placera sina pensionspengar i internetföretag som skulle erövra världen med den nya ekonomins annorlunda spelregler som främsta vapen. Även på Rättsinformationens område smiddes stora planer. Allt skulle samordnas. Etapp 1 i uppbyggnaden av Rättsinformationssystemet gick bra. Lagrummet introducerades, ett steg klart i rätt riktning. Myndigheterna såg till att lägga sina normer på nätet. T o m Jordbruksverket och Sjöfartsverket som representerar traditionella näringar och därför kanske ursäktas för att vara sega i starten. Full fart var det på RSV och PRV som båda lade ned enorma summor för att förenkla och göra deras information lättillgänglig för oss medborgare. Resultatet är lysande så här långt men mycket mer finns att göra. SFS så som den kungörs lades på nätet. Till viken nytta kan man undra, då 2000, för av någon anledning tog det väsentligt längre tid att lägga PDF-filen på nätet än att göra plåtar, trycka och distribuera ut pappersutgåvan till läsaren. Sådant har en elektronisk förläggare som jag lite svårt att förstå.

I Rättsnätet kompletterade vi successivt länkarna till myndighetsföreskrifter och myndighetsavgörande samt försökte knyta ihop regeringens och riksdagens olika information i ett gränssnitt. Vi tog också till oss all den information som börjat publiceras på Domstolsverkets register över vägledande avgöranden, men hade ännu inte hittat ett bra sätt att göra det mer lättillgängligt än det var i sin rudimentära form på Domstolsverkets hemsida.

2001-2002. Tillnyktring och besvikelser.

Den gamla ekonomin visar sig vara äldst och de Internetföretag som inte gått under har nyktrat till. Samtidigt skrinläggs många planer, de breda banden smalnar av och entusiasmen är borta. Rättsinformationen tar också ett steg tillbaka, faktiskt. Etapp 2 i uppbyggnaden av rättsinformationssystemet avslutas vid halvåret 2001 och integreras i Regeringskansliets organisation. Vi är lite besvikna och inser att det betyder förseningar. Förseningar i strukturering av hela rättsinformationen, förseningar i länkmöjligheter och förseningar i användbarhet för medborgarna.

Under denna period inlemmar vi Domstolsverkets information från deras eget Lagrum i abonnemangstjänsten och får äntligen tillstånd att publicera Nytt Juridiskt Arkiv I – den viktigaste källan för rättspraxis i Sverige. I den publika delen kompletterar vi Domstolsverkets kortform på rättsfallet genom att för Högsta Domstolen, Regeringsrätten, Hovrätterna och Arbetsdomstolen publicera kortformen från 1994 och framåt, fritt för alla på Internet. Domstolsverket själva har material tillbaka till början av 2000.

Framtiden. Våra förhoppningar.

Förutsättningar för att ”marknaden” skall fungera är att man kan skapa mervärden till den information som myndigheterna erbjuder medborgarna. Utan mervärden, inga kunder. Ur mitt perspektiv är det ganska klart vad vi behöver för att ha en dynamisk och frisk företagsamhet som gynnar flertalet.

- Bredband åt alla
- Elektronisk identitetskontroll
- Mikrobetalningar direkt på nätet

Alla tre är infrastruktursatsningar som med fördel kan vara statens ansvar.

Specifikt för oss, som lever på mervärdet i Rättsinformationen, vill jag lägga till:

- Upprättande och kontinuerligt underhåll av ett register över Rättsinformation
- Konsekvens och logik i innehåll och nomenklatur

Bredband åt alla

Vi efterlyser bandbredd. Helst åt alla. Fortfarande är just överföringskapaciteten den största hämskon. Särskilt i mobila applikationer. Rättsinformationen är textbaserad och därför bandbreddssnål, men var och en som tycker att det vi har idag räcker, uppmanas att köra vår branschkollegas Norstedts Juridiks utmärkta produkt Sveriges Rikes Lag på CD-ROM. Bländande snabbt även i jämförelse med en ADSL-anslutning som marknadsförs som bredband.

Elektronisk identitetskontroll

Vi efterlyser ett säkert elektroniskt ”jag”, en snabb och säker identitetskontroll. 24-timmarsmyndigheten och bredtjänsterna kommer inte igång om du inte kan identifiera dig snabbt på Internet och skriva under digitalt. Alla vill utan integritetsrisker kunna deklarerera direkt på nätet, rösta på nätet, se sitt skattekonto på nätet. Det är naturligtvis staten

som skall skapa denna infrastruktur, för sin egen rationaliseringssträvans skull och för oss medborgare.

Mikrobetalningar direkt på nätet

Vi efterlyser den elektroniska plånboken. Vem har inte någon gång köpt ett andrahands-kontrakt från Esseltes blankettförlag för att hyra eller hyra ut en lägenhet eller ett rum i andra hand? Företaget Signon erbjuder elektroniska blanketter, vilket känns självklart idag. De kan köpas styckvis, men först efter en ganska omständlig procedur med registrering på en kommersiell tillhandahållare av elektroniska pengar. Självklart är det statens ansvar att trycka även de elektroniska sedlarna. Som marknadsaktör vill vi kunna erbjuda allmänheten rättsinformation i konkurrens med böcker och tidskrifter. Privatjuridiska guider, interaktiva juridiska dokument, beräkningar av effektiva räntan på ett avbetalningsköp med förklarande texter . För så små summor måste mikrobetalningar finnas. Fakturering eller kontokorts-transaktioner fungerar inte mot allmänheten.

Upprättande och kontinuerligt underhåll av ett register över Rättsinformation på Internet

Vi efterlyser ett samordnat register, ständigt uppdaterat, av all myndighetsutgiven rättsinformation som finns på nätet. Kodad konsekvent, gärna i XML-format, med dokumentens typ, beteckning, titel och internetadress. Med detta på plats kommer marknadskrafterna att se till att bra tjänster binder ihop rättsinformationen med effektiva och lättanvända system, med tillgänglighet för alla.

Konsekvens och logik i innehåll och nomenklatur

Vi efterlyser konsekvens i beteckningar och logik i myndighetskällorna. Det är inte nödvändigt med internationella standards eller SGML. Några enkla regler räcker för att göra materialet möjligt att med automatisering märka upp och systematisera även ett ganska ostrukturerat material.

Sammanfattning

Åren 1996 tills idag har varit olidligt spännande, tycker jag. Stora framsteg har uppnåtts i att göra rättsinformationen enklare åtkomlig och mer överblickbar. Med bredare bredband, smartare id-koll och e-pengar kan vi göra bredare tjänster med funktioner vi inte kan tänka oss idag.

Kan staten dessutom se till att hjälpa sina myndigheter på traven, så att de konsekvent och i elektronisk form berättar vad man har lagt in på Internet, så lovar vi att även framöver vara en av de aktörer som hjälper till att göra rättsinformationen mer lättillgänglig både för den breda allmänheten och för den som använder juridiken i sitt dagliga arbete.

Advokatsynpunkter - Patrik Ben Salem, Mannheimer Swartling Advokatbyrå :

Min roll idag är att lämna advokatsynpunkter. Det kan låta som en ganska enkel uppgift. Advokater låter som en homogen grupp. Tyvärr stämmer inte det vilket gör det lite svårare.

Advokater består ju av en mängd olika typer av människor som arbetar med olika typer av ärenden. Advokatbyråer skiftar i stor utsträckning. Det stora flertalet är mindre byråer som arbetar direkt med klienten, oftast med allmänheten i brottmål och i mindre mål. Den byrå jag kommer ifrån arbetar mer med näringslivet. Men de synpunkter som lämnas idag är avsedda att vara allmängiltiga, och gälla både den typ av byråer som jag arbetar på och lite mindre byråer.

Vad har hänt på advokatbyråerna de senaste åren? Det har skett en stor förändring i världen i allmänhet, och även om vi gärna bromsar har vi också dragits med.

Det har skett en internationalisering. Det innebär inte alltid att man måste ta del av rättsinformation från andra länder, utan det kan vara så enkelt som att man träffar klienter från andra länder. De kan representera bolag från andra länder. Även om det är ett köp av två bolag kan det vara så att ett av de bolag som ska säljas eller köparen kan vara en internationell aktör. Ur den aspekten har verkligheten för många advokater idag förändrats.

Det har skett en utpräglad specialisering, inom juristbranschen likaväl som inom andra branscher. Det innebär att det växer fram mindre byråer som inriktar sig på t.ex. immaterialrätt. De större byråerna skapar istället särskilda avdelningar med specialister.

Och tro det eller ej, det har skett en ökad IT-användning också inom advokatbyrå-branschen. Vi använder Internet i allt större utsträckning. I ökande omfattning används en mängd specialprogram. Vi använder Internet med närliggande tekniker. Vi gjorde en undersökning för ett par år sen då vi såg efter hur mycket inkommande post vi fick som dokument och hur mycket på andra sätt. Idag består merparten av epost. Det innebär att vår interna hantering av information i större utsträckning är baserad på IT.

Det har också lett till att byråerna omstruktureras i viss mån. Tidigare hade man en personalansvarig som också var delägare. Man hade en ekonomiansvarig som också skötte kaffeapparater och liknande. Man hade inga särskilda specialistfunktioner som de flesta andra företag har. Detta börjar ändras, på rätt bred front. Man är specialister inom respektive verksamhet. Det växer fram marknadsavdelningar, det växer fram bibliotek som får en mer markant roll i IT-samhället. Det har också betydelse för när man ser på vilken betydelse har rättsinformationen för en advokatbyrå och vilken betydelse har användning av IT för en advokatbyrå.

Den informationssökning som vi använder idag gäller inte bara rättsinformation. Vi använder också andra databaser, t.ex. fastighetsfakta, fastighetsregister, information från PRV om bolag osv. Dessutom finns den mer egentliga rättsinformationen som hämtas från Rixlex och Notisum. Förädlad information hämtas från många av dem som finns här idag, från Thomson Fakta, Schlumberger Sema och från Norstedts. Det finns också olika former av nyhetsbrev. Informationsflödet ökar. Det som var ett större problem tidigare, att få fram informationen, är inte lika stort idag, däremot är det ett större problem att sälla fram den information man behöver. Ofta får man fram samma information från olika källor och hur ska man kunna hantera den?

Vad gör vi själva? Vi står inte helt utanför det här. Jag har nämnt att det blir alltmer specialiserade funktioner. På Mannheimer Swartling har vi en särskild avdelning som vi kallar Knowledge Management – jag ber om ursäkt för termen men man lånar gärna från de engelska byråerna. På den avdelningen har man som främsta mål att se till att man inte uppfinner hjulet flera gånger. Det är en särskild avdelning som har byggt upp olika typer av system, och som går igenom med juristerna i olika specialistgrupper och ser på vad vi har gjort tidigare. Har vi skrivit en viss typ av avtal? Har vi gjort en viss offentlig upphandling? Vad resulterade det i? Resulterade det i checklistor, PM, avtalsmallar, kanske ett avtal som vi skulle kunna bearbeta med kommentarer och göra en mall av? Det där börjar ske i allt större omfattning. Man kan bli rätt orolig men det är samtidigt glädjande att det ökar i omfattning hos många andra byråer också. De har säkert kommit längre än vi i vissa avseenden.

Parallellt med arbetet med att ta fram system och gå igenom information börjar man bygga upp en plattform internt för att kunna ta del av informationen. Det handlar t.ex. om att bygga ett intranät som jag tror att advokatbranschen har varit sen med men där man publicerar all sådan information som är företagsintern. Sen knyter man ihop det med specialistsystemen så att det blir lika enkelt att ta del av vilken mat som serveras i lunchmatsalen som att titta i ett visst ärende för att se om någon annan har gjort något åt det. Inte så komplicerat men ändå ett ganska stort steg för att få sådan personal som är van att arbeta med papper att ta steget att börja leta i datorn istället.

Det är ett första steg. Nästa steg, som man har börjat med är att gå vidare och koppla ihop sina system med leverantörernas. Vi är en advokatbyrå, vilket innebär att vi vill undvika att göra sådant själva. Vi vill ta vara på vår egen information, den kan vi inte få externt. Men den information som leverantörer kan tillhandahålla köper vi hellre själva. De är bättre på det, och jag skulle tro att de är mer kostnadseffektiva också. Det kan röra allt från lagtexter och lagsamlingar till rättsfallssamlingar. Samtidigt vill vi ha det som en enhet, så vi börjar koppla ihop systemen så att man från en plats ska kunna nå alla källor. Jag menar inte bara rättsinformation utan det kan också vara bearbetad information som lagtextkommentarer och liknande.

En del av det här är inte nytt. Bibliotekssystem har funnits under en längre tid. Där handlar det om att man kan gå ett steg längre så att man inte bara får en referens till materialet utan också kan hitta det.

Det börjar också komma fram fler och fler specialsystem – för presentation i domstolar, för skattesimulering i vilka man kan simulera transaktioner och få ett utfall. Men användningen av den lättare och lättillgängliga informationen kombinerat med mer avancerade tillämpningar har lett till att det börjar bli en annan medvetenhet på byråerna. Det gäller för jurister i allmänhet att de börjar tänka tanken att inte nödvändigtvis leta i ett pappersmaterial. Den första tanken är man börjar leta efter ett företag på nätet på gula sidorna istället för i papperskatalogen, och då märker man att något har hänt.

Vi tror att det kommer att bli en fortsatt specialisering. Vi tror också att kravet från våra klienter kommer att bli större och att vi ska ta ett större helhetsperspektiv på de olika tjänsterna. Man kan se redan idag att när vi har hand om ett företagsförvärv så kunde vi komma dragande med en stor bunt papper där vi talar om allt vad vi har sagt. ”De här är de juridiska aspekterna ni kan ha på företaget. CocaCola-apparaterna har ni på treårskontrakt”. De kan bestå av en tusendel av kostnaden för hela affären. Ingen är intresserad men vi presenterar det på det sättet. Om vi skulle göra det idag skulle de titta på oss, ge tillbaka bunten och be om en pm på en sida. På samma sätt tror jag att den sortens tjänster skulle behöva paketeras på ett annat sätt. De kanske ber om en avrapportering i punktform på nätet.

Det är inte vi som kommer att utforma de kraven. De kommer att komma från våra klienter.

Internationaliseringen kommer att fortsätta. Det har skett en del bryggningar även på advokatbyråerna vilket har inneburit att en del större advokatbyråer har närmat sig den svenska marknaden. Det har skett många transaktioner under det gångna decenniet där advokatbyråer har slagits ihop.

Vad blir slutsatserna? En första sak är att idag när vi tittar på en SFS måste vi gå tillbaka till den tryckta versionen om man ska vara säker på vad som gäller. Ett första förslag från en advokatbyrå är att man ska vara säker på att den version man ser på webben är den som gäller. Det gäller all information. Det handlar om tillit, som Cecilia Magnusson Sjöberg var inne på. Hur det ska ske och hur det ska samordnas praktiskt behöver inte jag ha några synpunkter på.

Det innebär också att det finns ett intresse för att skapa en gemensam standard för informationshantering. När vi förhandlar med leverantörer brukar vi oftast börja med att säga att vi vill att de ska ha en bra business. Vi vill att de ska tjäna pengar på tjänsterna. Vad vi inte vill ha är leverantörer som går omkull efter ett tag. Om det blir för höga krav på leverantörerna av rättsinformation och det kommer för mycket från den statliga sidan kanske vi inte ens kan få den bearbetade information vi är intresserade av. Det kan låta konstigt att jag säger så, men det måste råda en vettig balans. Det vi är intresserade av är initiativ som innebär att mer information läggs ut och bearbetas. Därefter kan vi diskutera om det innebär att lagtexten ska vara konsoliderad eller inte. Personligen tycker jag att det skulle vara bra om den tjänsten tillhandahölls. Jag kan förstå om man från Thomson Fakta och andra leverantörer inte uppskattar det på samma sätt eftersom man har en apparat för sådant arbete idag.

Hur mycket ska materialet bearbetas? Ska man lägga ut hänvisningar till rättsfall? I det norska exemplet, som var mycket imponerande, är det en del av själva systemet. Det är inte en person som sitter och märker upp materialet såvitt jag förstår. Det något den gör som skriver domen. Det tillför inget mervärde i form av kommentarer eller liknande. Men om staten ska gå in och göra en bedömning motsvarande den som sker på förlagen idag och tala om vilka rättsfall som har betydelse för det här lagrummet, då gör man en rättslig bedömning, och vilken status har den?

Att kunna lita på det material som finns på nätet, att göra det lättare åtkomligt, gärna gå längre i bearbetningen så länge det inte är en egentlig rättslig kvalificering, och slutligen verka för att ta fram en standard så att det blir lättare för leverantören att ta fram informationen är viktiga faktorer. Idag scannas mycket information, bearbetas för hand på respektive förlag osv. Om man kan förenkla den hanteringen så kan leverantörerna göra det de borde vara bra på, dvs förädla informationen ytterligare ett steg. Då kan vi som köpare ställa krav i enlighet med vad våra klienter kräver av oss.

Jag tror att det kommer att växa fram privata alternativ som gör att flera mindre byråer kommer att fungera som en större. Advokatsamfundet har tagit flera steg mot att fungera som en sådan sammankallande länk. Då kan man få stordriftsfördelar även på mindre byråer. Det gör att tekniken förändrar förutsättningarna i någon mån.

Om man tittar på dem som egentligen är de riktiga beställarna av rättsinformation, våra klienter – företag och privatpersoner – är deras krav att vi ska göra arbetet snabbt och kostnadseffektivt. Det kravet kommer vi i vår tur att ställa på våra leverantörer och det är det krav vi kommer att framföra gentemot staten. Men det som sker parallellt är att vi kommer att få klienter som är mer insatta i lagtexten. Om man lättare kan följa gången inom lagstiftningen kommer de att vara bättre pålästa och det kommer att vara enklare för dem att begära råd av oss när de ska begära råd. De kommer att känna till det grundläggande rättsläget. Så jag tror att breddtjänsterna kommer att påverka på flera sätt.

Tanken med breddtjänster är att man ska få nytta av infrastrukturen, att man ska få tjänster och inte bara en plattform. Det gäller för näringslivet också. Det är de som köper våra tjänster så vi ser generellt positivt på det.

Kommunernas synpunkter - Staffan Wikell, Svenska Kommunförbundet:

Kommunerna är stora konsumenter av elektronisk rättsinformation. Jag tänkte dock tala mer om vad kommunerna gör som producenter av rättsinformation.

Först ska jag bara nämna något om utredningen SverigeDirekt, som lämnade sitt slutbetänkande i mars 2002. Utredningen föreslog att verksamheten skulle övergå från försök till myndighet, och att den skulle samordnas med samhällsguiden, företagarguiden och rättsinformationssystemet. Kommunförbundet och Landstingsförbundet tycker det är bra. När det gällde Statskontorets ledande roll i den kommande verksamheten är vi mer frågande och tycker det kan diskuteras, men i vart fall tycker vi att det med hänsyn till den stora del samhällsinformation som produceras hos kommuner och landsting är nödvändigt att det råd utredningen föreslog även innehåller företrädare från kommuner och landsting. Utredningen föreslår att det ska inrättas ett råd som ska syssla med frågor om elektronisk samhällsinformation och elektronisk förvaltning.

Om jag går in på rapporten om breddtjänster som ligger till grund för dagens seminarium har den inte varit uppe i Kommunförbundets styrelse och därmed kan jag inte säga vad Kommunförbundet har för åsikter som organisation. Det blir mina egna synpunkter. Jag tycker det är lovvärt med arbeten av visionär art. Det behövs, fast det är svårt att vara visionär på ett område som IT-utveckling och hur organisationer, företag och myndigheter väljer att bygga upp sina system och vilka tillämpningar de satsar på. Som jurist känner jag mig inte riktigt kompetent att ha synpunkter på just hur elektroniska tjänster kommer att utvecklas. Däremot har jag några synpunkter på verklighetsbeskrivningen och förutsättningarna.

Kommissionen talar bland annat om att förväntningarna på IT inte alltid har infriats. Man skriver att ”i utvärderingar anses IT varken ha förbättrat skolundervisningen, förkortat vårdköerna eller vitaliserat demokratin”. Jag tycker det kan vara på sin plats att ta upp ett kommunalt exempel på hur man har använt IT som ett instrument att skapa en vitalare lokaldemokrati och en mer levande dialog. Det är Kalix. Om man tittar på deras hemsidor kan man bland annat hitta exempel på hur varje kommunmedlem har möjlighet att lämna medborgarförslag till kommunfullmäktige. Det är resultatet av en ny lagstiftning, vi fick en ändring i kommunallagen som kom vid halvårsskiftet och ger varje kommunfullmäktige möjligheten att ge sina medborgare rätt att väcka förslag direkt i fullmäktige. Det har Kalix gjort och de låter medborgarna lämna förslagen elektroniskt. Ett medborgarförslag kan handla om vad som helst som ett kommunfullmäktige kan besluta om. Bestämmelsen i

lagen sätter inte upp några regler om egenhändigt undertecknande, så det finns såvitt jag ser inget hinder att använda traditionell epost. Ett sådant förslag får samma dignitet som en vanlig motion. Den måste beredas och det fattas ett beslut.

Ytterligare ett exempel från Kalix är att man har infört något man kallar rådslag. Det är ett forum för kommunmedlemmarna där de får lämna synpunkter på olika viktiga kommunala frågor. Två exempel har tagits upp på hemsidan. År 2000 fick kommunmedlemmarna lämna synpunkter på en planerad centrumombyggnad, och år 2001 gällde frågan skattehöjning och frågan vilka områden och uppgifter man ansåg skulle prioriteras.

Även här kan jag referera till lagstiftningen. Det finns möjligheter i kommunallagen att kommunen, innan den fattar beslut i en fråga, inhämtar synpunkter från medlemmarna direkt. Det kan ske på olika sätt. Det kan ske i form av folkomröstning med slutna valsedlar, men det kan också ske mer informellt med opinionsundersökningar och liknande. Varje kommun har ett spektrum av möjligheter att välja mellan. Det finns alltså goda möjligheter att använda Internet, vilket man har gjort i Kalix.

En annan kommun som har genomfört rådslag är Nyköping.

I en rapport som SKTF har publicerat i år – Hur ser det ut med e-demokratien. Om elektronisk demokrati i Sveriges kommuner – har man undersökt kommunernas användande av Internet för att skapa möjligheter till informationsspridning och kommunikation. Bland annat framkommer att det i 25 procent av kommunerna finns möjlighet att lämna synpunkter och förslag på kommunala ärenden samt att framföra klagomål. Författarna tyckte det var ett dåligt resultat. Ytterligare en fråga gällde regelrätta enkäter med uppmaningar till kommunmedlemmarna att svara på frågor. Det hade prövats i fem procent av kommunerna.

En annan fråga som enligt IT-kommissionen är viktig när det gäller förutsättningar för breddtjänster gäller behov av att förskjuta politikens tyngdpunkt från teknisk infrastruktur till gemensamma informationsresurser. Från kommunal horisont undrar vi om man med gemensam menar att olika myndigheter ska kunna dela ut sin information till andra myndigheter. Vi har lite olika legala hinder för det. Kanske man inte ska betona dem när man skriver om visioner, men man bör väl nämna att sekretesslagen är ett hinder i många kommunala verksamheter för att sprida information utanför myndigheten. Som jag ser det är sekretessen idag ett större hinder än teknisk infrastruktur och säker kommunikation, åtminstone inom hälso- och sjukvården när det gäller att åstadkomma vårdkedjor och att information ska kunna skickas för effektivast möjliga vård. Det är ett viktigt förbehåll som man ska ha med i diskussionen.

Ett annat hinder är gränserna för offentlighetsprincipen och personuppgiftslagen. När en myndighet lämnar ifrån sig en allmän handling med stöd av offentlighetsprincipen behöver man bara sträcka sig så långt som till att lämna en kopia på ett pappersmedium. Det är inget hinder att använda ett elektroniskt medium, men så snart man gör det har vi bestämmelsen i 7 kap 16§ i sekretesslagen som tar sikte på personuppgifter. Den hindrar utlämnande om det finns anledning att anta att en mottagare kommer att använda dem i strid med

personuppgiftslagen. Var gränserna för personuppgiftslagen går i varje enskilt fall vet man inte riktigt idag. Vi har haft några regeringsrättsdomar det senaste året som i viss mån har klarlagt rättsläget. Men trots det finns det en stor osäkerhet mot bakgrund av denna paragraf om vilken information en myndighet kan dela med sig elektroniskt av till andra myndigheter. Den här restriktionen är särskilt relevant för kommuner och landsting som i huvudsak inte har någon registerlagstiftning att stödja sig på.

Men nu kanske den här bestämmelsen kommer att ändras. Åtminstone ska den utredas inom ramen för personuppgiftslagsutredningen. Jag misstänker att ett eventuellt förslag om en ändring hänger samman med om Riksdagen kommer att stifta en lag om obligatoriskt elektroniskt utlämnande av allmänna handlingar. Det är på gång.

Det visionära anslaget i breddtjänstrapporten är viktigt, men när det gäller användbarheten för utveckling av nya tjänster hos kommunerna efterlyser jag ett synsätt som utgår från dagens verklighet och vad som finns idag. Kommunförbundet och Landstingsförbundet har en IT-enhet som nyss har givit ut en skrift som heter Introduktion till kommunal e-service. Den finns också på www.svekom.se. Där har vi försökt ge en bild av vilka tjänster som är aktuella, kan bli det inom de närmaste åren, och vilken efterfrågan vi kan räkna med på sådana tjänster. Vår utgångspunkt har varit effektivare förvaltning, bättre tillgänglighet, snabbare beslut och större insyn för allmänheten.

Men den allra viktigaste förutsättningen som kommer att styra utvecklingen under de närmaste tio åren är att kommunerna kommer att behöva anställa ca 600.000 nya medarbetare. Det är ungefär lika många som det totala arbetskraftstillskottet på hela den svenska arbetsmarknaden. För att klara de kommunala uppdragen måste kommunerna effektivisera. Det kommer att vara den ledstjärna som kommer att styra den elektroniska utvecklingen. En annan faktor är att det förmodligen kommer att bli arbetskraftsbrist, vilken medför att kommunerna måste vara attraktiva arbetsgivare, bland annat att de måste ha ett bra teknikstöd.

För att skapa en utveckling av offentliga elektroniska samhällstjänster där kommun, landsting och statliga myndigheter kan samverka måste ett antal faktorer samverka på olika nivåer. Vi försöker beskriva en elektronisk serviceinfrastruktur med olika nivåer. Nivåindelningen av tjänster, kanaler, organisationer, arbetssätt, interna system, mjuk infrastruktur och fysisk infrastruktur ska inte uttrycka någon tidsordning för hur långt man ska gå med en nivå innan nästa steg. Det är helt enkelt sex steg som måste samverka, en allmän bakgrund till en önskad utveckling.

I flera kommuner har man börjat förbereda övergång till elektronisk förvaltning. Den enskilde ska kunna ansöka och kommunicera med kommunen i enskilda ärenden. I några enstaka exempel har man också börjat använda tillämpningar som gör det möjligt för enskilda att med hjälp av elektroniska certifikat inge ansökningar och kommunicera i pågående ärenden. Statskontoret har i september 2002 gjort en enkät där man har frågat elva kommuner och statliga myndigheter om deras elektroniska ärendehantering. Med det har man menat att medborgare

kan fylla i ansökningar elektroniskt, skicka dem elektroniskt och i någon mån få den handlagd elektroniskt. Frågorna gällde t.ex. vilka elektroniska handläggningar som redan finns, vilka ytterligare ärendegrupper är möjliga att utveckla till självbetjäningssystem. I sju av kommunerna hade man elektronisk kommunikation med blanketter, varav ingen krävde identifiering av användaren, t.ex. ställa sig i tomtkö eller dagiskö eller boka böcker på biblioteket. På den statliga sidan var det inte bättre med undantag för Riksskatteverket och Tullverket.

När det gällde frågan vilka ytterligare ärenden de hade fattat beslut om hade de flesta kommuner ett stort antal ärendegrupper. Många av dem krävde elektronisk signatur eller säkrare identifiering än bara pinkod.

Vad som kommer igen i många svar är att man väntar på nationell certifikatstandard och att man tycker det måste lösas gemensamt. Så det är en kritisk eller viktig fråga för elektronisk ärendehantering på myndighetsnivå.

Ytterligare ett kriterium gällde ärendehantering hos myndigheten och om den skulle kunna utföras av ett verksamhetssystem, t.ex. kontroller och regeltillämpning. Det fanns inga kommuner som hade sådana tillämpningar, och personligen har jag svårt att se att man inom överskådlig tid ska kunna använda sådana hjälpmedel förutom för enklare registerkontroller.

Man kan sammanfatta läget i kommunerna, vilket också görs i Statskontorets rapport om 24-timmarsmyndigheten från december 2001.

– 66 procent av kommunerna och 14 procent av landstingen kan erbjuda tjänster elektroniskt så att man kan skicka in en blankett

– 10 procent av kommunerna men inget landsting erbjöd interaktiva tjänster som inte krävde identifiering

- mer avancerade tjänster som krävde att man lämnar personlig information eller har elektroniskt certifikat för signering finns hos ytterst få.

–

Slutligen två saker.

En viktig ingång till kommunala beslut är protokoll över alla beslut. I dessa finns personuppgifter, vilket innebär att personuppgiftslagen blir aktuell. Genom ändringar i personuppgiftsförordningen har lagstiftningen öppnat för att kommuner och landsting ska kunna lägga ut sina protokoll från nämnder och fullmäktige plus diarier på Internet. Det finns en restriktion, och det är att känsliga personuppgifter enligt PUL inte får läggas ut. Dit hör personnummer och andra personuppgifter om det finns risk för integritetsintrång. Det finns alltså goda möjligheter att lägga ut sådana här uppgifter men man måste göra en granskning innan. SKTF tittade på det här i sin rapport och det var faktiskt 73 procent av kommunerna som la ut alla eller vissa protokoll. När det gällde diarier var man väldigt dåliga, bara en procent hade brytt sig om att lägga ut dem.

Kommuner och landsting har viss normgivning som man har bemyndigande till. Det finns dock ingen skyldighet för dem att föra författningssamlingar i löpnummerordning. Men den frågan har varit på tapeten, senast 1995 i en departementspromemoria. Kommunförbundet och Landstingsförbundet har hårdnackat motsatt sig en sådan

lagreglering och gjorde det även 1995. Vid den tiden hade hälften av kommunerna och hälften av landstingen frivilligt löpande författningssamlingar, men skälen till att man inte ville ha en lagreglering var kommunernas befogenheter på normgivningsområdet ju är relativt begränsade. I huvudsak rör det sig om lokala ordningsföreskrifter, renhållningsföreskrifter, trafikföreskrifter och en del taxor. Det är ingen stor regelmassa. Den andra invändningen var att det vore en ingripande åtgärd det kommunala självstyret och av tradition har varje kommun sitt eget system beroende på storlek och organisation. Synpunkterna kvarstår. En annan synpunkt är att avgränsningen av termen författning kanske är lite oklar.

Huvudmotivet 1995 var att kommunala författningar måste bli mer tillgängliga. Vad som har hänt sen dess är att många kommuner har sina författningar på sina hemsidor. Behovet av enhetlig reglering har därför snarare minskat än ökat.

Allmänhetens synpunkter - Anders R Olsson:

Jag ska enligt programmet representera allmänheten. I den journalistiska kompetensen ligger som ni alla vet man känner av och känner till allmänhetens synpunkter utan att ens tala med allmänheten.

Men möjligen är jag representant för allmänheten på det sättet att jag saknar juridisk utbildning men ständigt söker rättsinformation. Jag har haft fritt fram att tala om vad jag vill. Jag bestämde mig tidigt vad jag skulle tala om men insåg så småningom att det var nödvändigt att markera mot den s.k. marknaden. Vi i allmänheten har valt och bekostat en riksdag som fattar beslut, bl.a. i form av lagar, och det ska inte vara så att för att få begripliggjort vad dessa beslut innebär ska vi behöva betala några sorts mellanhänder. Det är demokratiskt oacceptabelt, tycker vi. Den diskussionen är inte ny, och jag tror inte att det är läge att fördjupa sig i den här. Jag antar att de olika aktörernas positioner i den debatten är rätt klarlagda.

Utan jag tänkte istället utgå ifrån det faktum att jag i höst har arbetat en månad med att kartlägga alla ändringar som har skett i sekretesslagen de senaste tio åren. Jag fick det uppdraget och funderade först på hur man gör det. Det kanske man kan göra hemifrån – det finns ju så mycket på webben. Riksdagen har en webbplats där det finns en ohygglig massa riksdagstryck. Så jag började titta närmare på det och nåddes direkt av den oroande upplysningen att rättsinformationen kanske inte är att lita på. Det framgick dock inte varför – om det var bristande kvalitetskontroll eller dåligt skydd mot hackande eller något sådant. Men det är nog en stor risk att man bara genom att säga så stöter bort rätt många. Det minskar tilltron.

Jag kunde använda Riksdagens webbplats i första steget. Det gick väldigt lätt att få ut en lista över alla ändringar. Det var 169 riksdagsbeslut under en tioårsperiod om ändringar i sekretesslagen, med uppgifter om proposition, utskottsbetänkande och riksdagsskrivelse. Sen gick den inte att använda längre.

Det var inte bara så att den inte sträckte sig längre än till 1993-94 medan jag hade behövt ytterligare ett par år bakåt. Det var inte det största problemet. Det var istället, som vi har fått höra, att inte alla propositioner finns där, och att man inte får någon överblick. Får man fram en proposition som faktiskt ligger där kan man inte orientera sig i den. Det finns inga sidhänvisningar, ingen sidbrytning, materialet är därför nästan omöjligt att arbeta med.

Rätt snabbt insåg jag att jag fick gå till Riksdagsbiblioteket, klättra på stegar och ta fram böckerna och bläddra. Jag förlorar två timmar om dagen i resor, men den tiden vinner jag snabbt tillbaka för att arbetet går så oerhört mycket lättare med det överlägsna pappersmediet. Jag läser i

en fysisk bok och kan bläddra fram och tillbaka och markera med tummen. Det finns ingen motsvarighet till detta i datormiljön.

Det finns andra praktiska problem med materialet i Rixlex. Jämförelsen mellan föreslagen lagstiftning och den redan existerande lagstiftningen som kursiverat, den finns inte där. Därmed är det oändligt besvärligt att ta reda på exakt vad ändringen innebär. Jag konstaterade att Bengt Eriksson sa att man inte har ansträngt sig med att göra en så användarvänlig miljö som möjligt, och jag får konstatera att det märks.

När jag säger så har jag antagligen kritiserat Rixlex i samma ordalag som en riktig jurist skulle göra. Jag har ju trots allt sysslat med sekretesslagen sen den tillkom 1980. Jag kan trots allt terminologin och strukturen. En riktig företrädare för allmänheten stöts naturligtvis lätt bort av mer elementära skäl än de jag har tagit fram. Sekretesslagen är ju praktiskt taget omöjlig att orientera sig i. Jag antar att det är en av de mest komplicerade regler som finns. Dess paragrafer hänger ihop på ett väldigt intrikat sätt, språkbruket är ofta förvirrande, det finns folk som försörjer sig enbart på att åka runt och lära ut till offentliganställda hur lagen ska tillämpas.

Jag förmodar att hur bra Rixlex kan bli för allmänheten beror på hur stora resurser man lägger ner på att strukturera och arbeta med metadata, att skriva om, sammanfatta och förklara texter som är svårtillgängliga. Det var intressant att höra exemplet från Norge där Sverige uppenbart har mycket att lära. Samtidigt kan jag inte undgå att tänka på att även om man hade obegränsade resurser slår man i taket på en bestämd nivå, nämligen därför att lagtexter och förarbeten är produkter av politiska handlingar och ett politiskt skeende och har brister som bottnar i just det förhållandet. De hänger inte alltid ihop, det är uppenbart om man fördjupar sig i sekretesslagen. Det kan finnas orsaker till det. De kan vara resultatet av kompromisser eller olösbara politiska konflikter.

Min käpphäst för närvarande är relationen mellan personuppgiftslagen och sekretesslagen, som Staffan Wikell var inne på. Det finns i personuppgiftslagen en bestämmelse som säger att den lagen inte ska tillämpas så att den inskränker handlingsoffentligheten som den uttrycks i 2 kap tryckfrihetsförordningen. Det är fullkomligt entydigt – ”skall inte”. Men i sekretesslagen finns inte desto mindre 7 kap 16§ som säger att man ska göra just det. Personuppgifter är sekretessbelagda om myndigheter har anledning att tro att uppgifterna har anledning att tro att de kommer att behandlas i strid med personuppgiftslagen. Vilket man, som personuppgiftslagen är skriven, nästan alltid har anledning att misstänka. Så den som sysslar med metadata hamnar i den här frågan. Kan man åstadkomma metadata som gör det möjligt att känna igen sådana resonemang och sån lagstiftning som helt enkelt inte går ihop?

Det där kan man fnissa lite åt. Politiken är sådan, och det blir inte alltid så bra ibland. Men det finns en allvarigare aspekt av detta. Så länge som ingen tar på sig uppgiften att underlätta tillgängligheten och öka förståelsen för lagtexters innehåll kan man i princip låta författningarna ligga där, den får vara hur motstridig den vill. Ingen har ansvaret för det. Visserligen kan motsägelser dyka upp i rättstillämpningen i domstolarna eller i lagkommentarerna, men det behöver inte vara så. I fallet med sekretesslagen finns ingen som har

vågat ta i det. När ingen tar i problemet förblir det olöst. Men om någon tar på sig uppgiften att göra sekretesslagen mer tillämplig går det inte att ducka längre.

Att inte göra motsägelser tydliga är också ett val. Man väljer då att mörklägga snarare än att tydliggöra.

Cecilia Magnusson Sjöberg: Vem vill du ska göra tolkningen?

Anders R. Olsson: Någon, men det bör resultera i att man förstår vad som gäller när man läser lagen. Motsättningen är i detta fall så uppenbar, man säger två diametralt olika saker. Även om jag tycker att det är 8§ i personuppgiftslagen som rimligen borde gälla, så är det dock mest rimligt att det blir klart vad som gäller.

Cecilia Magnusson Sjöberg: Jag håller med om att det är ett flagrant exempel på att det finns behov av tolkning och förtydligande. Men frågan är vem som har möjligheten inom ramen för rättsordningen att göra den typen av legitimerande uttalande. Ska det ligga som metadata från Riksdagen? Eller Regeringskansliet? Eller ska Sema göra det?

Anders R. Olsson: Jag har inte fördjupat mina funderingar på den punkten. Det måste vara ett mått av oberoende, det är uppenbart.

Cecilia Magnusson Sjöberg: Det tillkommer ett normerande inslag. Så fort man börjar manipulera eller tillhandahålla det du efterfrågar normerar man.

Anders R. Olsson: Ja, det är ett problem. Men ingen avgörande invändning.

Seminariedeltagare: Det är domstolarna som tolkar lagen. Vi får vänta på domstolsavgöranden som talar om hur det ska tolkas. Dessutom är lagarna, som jag förstår det, ett arbetsverktyg för jurister och inget för amatörer. Det låter kanske hemskt, men jag får många förfrågningar från allmänheten som har läst en paragraf lösryckt och inte tycker det stämmer. Men det är ju sällan man kan läsa en paragraf och få hela bilden.

Seminariedeltagare: Du inledde med att säga att rättsinformation bör vara gratis, eller att principen bör vara sådan. Sen har du på ett utmärkt sätt visat behovet av tolkningar, som visar att det behövs olika typer av bearbetningar. Hur får du det att gå ihop? Det ska vara gratis, det behövs bearbetningar, och någon oberoende ska göra dem.

Anders R. Olsson: Som jag sa är detta en mycket invecklad och principiell diskussion. Det är klart att det finns en spänning och man inte kan välja att staten renodlat ska stå för precis allt. Man måste lägga sig på en rimlig nivå. Tillgången till allmänna handlingar är en hörnsten i det svenska statsskicket. Till det kommer att vi har en sekretesslag som är praktiskt taget omöjlig att begripa, om man inte ägnar väldigt mycket tid och utbildning till att sätta sig in i vad som gäller. Där är behovet av tydlighet uppenbart. Om man ser till just den delen av lagstiftningen framstår det som så självklart att måste göra mer än idag. Exakt hur långt man ska gå och exakt vem som ska göra vad vet jag inte. Det är möjligt att det finns stora områden inom affärsjuridiken som man i hög grad kan lämna åt marknaden. Jag har ingen färdig modell för detta. Men man borde tänka igenom var allmänhetens behov av tydlighet och förutsägbarhet är störst.

Peter Seipel: Detta med rättens fullständighet är en gammal dröm inom juridiken. Föreställningen att rätten kan vara vattentät har funnits och tillämpats i rättssystem i gången tid. I Frankrike menade man under en period att det inte finns några luckor i lagen. Om man skulle kunna uppfatta något som en lucka ska man genast vända sig till en auktoritet som kan säga att det inte var någon lucka i lagen utan enbart något du inte hade sett. Det kallas för référé législatif. Tanken är gammal. Men det finns också ett gammalt ordspråk i den romerska rätten: Högsta rätt är högsta orätt, som nog byggde på en insikt i att juridiken behöver en viss flexibilitet.

För mig blir det en fråga om hur man kan reducera osäkerheten på ett rimligt sätt. Man kan aldrig bli av med den, tror jag, men man kan reducera den. Och en av dina tankar är intressant, nämligen att man skulle använda metadata och struktureringsverktyg för att på förhand klarlägga eller någorlunda i takt med lagstiftningens tillämpning klarlägga var det finns uppenbara otydligheter, motsägelser och luckor. En av dem som har kämpat länge med detta är en amerikansk professor som heter Layman Allen som fanns vid Yale en gång i världen. Han utvecklade ett logiskt språk för detta ändamål, som man kunde transformera det naturliga språkets lagtexter till för att klarlägga den här typen av otydligheter. Jag tror att det ligger mycket i det. Allen lyckades inte trots behjärtansvärda insatser, pedagogiska och andra. Jag tror ändå idén är hållbar. Det är en av poängerna med metadata och strukturering som vi inte ska förbise. Vi har tidigare talat om det som ett självklart hjälpmedel för att underlätta administration av regelverket och sökning, men jag tror även att din synpunkt är intressant.

Anders R. Olsson: Jag sa det lite mer med ett leende, för jag förutsatte att det inte skulle gå att åstadkomma, av politiska skäl. Om man bedriver en politik som å ena sidan går ut på att anpassa sig till EU-rätten och å andra sidan på ett politiskt plan hävdar att man inte gör det utan behåller den hederliga svenska offentlighetsprincipen så blir det konstigt. Att sen låta jurister med någon sorts metadatateknik dra ner byxorna på politikerna verkar inte så sannolikt.

Bengt Eriksson: Jag ska inte gå in i polemik om Rixlex för du har många poänger där. Men en sak gör vi faktiskt, om vi inte ser på lagtexter utan på andra beslut som fattas i kammaren. Det finns sen rätt länge en ruta på webbplatsen som heter Beslut i korthet, där vi gör en nedkortning och tolkning av de ofta ganska krångliga utskottsbeslut som fattas. Det är i alla fall ett försök att göra en förkortning som fortfarande har någon form av giltighet, som vi fortfarande kan stå för. Så det är i alla fall ett försök.

Men det finns ingen grad av automatik i detta, det kräver extra resurser.

Lars Klasén: Det är intressant med den här sortens motsägelser. När vi byggde Rättsbanken sysslade vi med att lägga in gamla författningssamlingar, bl.a. Riksskatteverkets författningssamling. Vi fick leta upp gamla gulnade exemplar ur arkiv som registrerades in. Då upptäckte vi en hel del saker som borde ha varit upphävt men inte var

det. Det var inte bara Riksskatteverkets författningssamling utan andras också.

Datoriseringen i sig leder en bit framåt, trots allt. I ett rättsinformationssystem där man har allt samlat är det lättare att upptäcka motsägelser. Men sen finns det en risk med det. Datoriseringens risk är att man gör det ännu mer komplext för att man datoriserar.

Diskussion och summering

Peter Seipel: Frågan är hur man ska gå till väga för att göra det här så intressant och meningsfullt som möjligt med så få ord som möjligt. Jag skulle gärna se att vi fick några inledande korta synpunkter från er som har lyssnat om vad vi absolut ska ta upp under diskussionen – istället för att starta med välförberedda paneler. Vad bör man definitivt ta upp, efter att ha tagit del av alla synpunkter?

Björn Westberg, Internationella Handelshögskolan: Jag kan inte låta bli att återigen ta upp öppenhetsfrågorna. Ska vi se till att vi har en offentlighet och ha tillgång till ett rättsligt material och leva upp till de vackra deklARATIONerna om öppenhet måste vi se till att Sverige inom en nära framtid tar ytterligare några steg. Jag tänker inte minst på domspubliceringarna där vi idag serveras smakprov istället för domar. Det ser jag som en elementär fråga att snabbt få lösning på. Vi hörde från Lovdata att det var möjligt att få en Høyesterettsdom daterad den 9 oktober, anonymiserad till ett A när det gäller parten. Snabbt och effektivt publicerat, att jämföra med det bedrövliga sakernas tillstånd vi har själva. Här finns det inget försvar såvitt jag ser, här måste vi ta steget. Det är viktigt att det görs från samhällets sida.

Jag blev också lite skrämdd av perspektivet att man inte ska gå för långt, inte ska öppna genvägar, inte göra det smart för att skydda de publicitetsintressen som finns. Sen kom det som väl var ett andra inlägg från publikationsföretagen som gav en helt annan tanke, som byggde på entreprenöriellt nytänkande när det gällde att forma framtiden. Men det första innebar inget nytänkande utan bara ett önskemål att samhället inte blir för duktigt för då tar det mark från privata aktörerna.

För mig som ser den entreprenöriella sidan som måste den fria marknadens drivkraft vara utslagsgivande, inte någon konstlad återhållsamhet från den offentliga sektorn.

Marianne Öberg, Högsta domstolen: Jag vill bara informera om att referaten kommer att publiceras i Lagrummet inom ett år. Det är alltså på gång, från Högsta domstolen, Regeringsrätten, Arbetsdomstolen och någon mer.

Barbro Björkhem, Riksdagen, Samhällsguiden: Jag vill gärna ta upp underifrånperspektivet. Hur gör man för att underlätta för en enskild individ att ta reda på vad som gäller på ett samhällsområde? Dvs. vilka lagar, regler och kommunala bestämmelser finns och gäller på ett område. Det har man tydligen ordnat i Norge men ännu inte i Sverige.

Börje Alpsten: En grundläggande gäller hur vi får bort anteckningen om att en text kan vi inte lita på? Jag ställer närmast frågan till Trygve Harvold – kan man lita på dina texter? Och varför?

Peter Seipel: Ska vi låta herrarna och damen reagera på de frågor som har ställts? Jag repeterar: – Björn Westberg tog upp öppenhetsfrågorna. Även

om HD-avgörandena kommer i fulltext finns det mycket att göra. Hans andra poäng var hur smarta man bör göra det allmännas tjänster för att inte ta uppgifter från den privata sektorn. Han förordar ingen konstlad återhållsamhet.

– Vi har den omfattande problematik som gäller hur man underlättar för den enskilde att få reda på vad som gäller i en viss fråga eller på något visst område.

– Slutligen, hur får man upplysning om att man inte kan lita på de texter som hämtas från de elektroniska källorna.

Lars Klasén: Jag vill kommentera den första frågan. Här kan man verkligen säga att de kommersiella aktörerna har gjort en samhällsnytta genom att de fyller upp den lucka som finns i statens hantering av domar i det här fallet. Än har jag inte sett att staten har hindrats att gå framåt. Men vi kan nå den situationen, som EU-kommissionen har framhävt. Men som sagt, vi är inte i den situationen ännu, de kommersiella ligger före, vi har tillräckligt med mervärdeskapande möjligheter.

Magnus Svernlöf: Vi tillhör dem som tycker det är bra om det kan komma fram material från den statliga utgivningen. Domarna kommer sommaren 2003 enligt tidplanen, men de har jämfört med Norge nackdelen att de är ett halvår försenade i förhållande till utgivningen som protokoll. Det finns ett behov att snabba upp det hela. Som mellanhand borde vi inte behövas, det borde staten själv kunna göra, det är inget stort jobb det handlar om.

Peter Seipel: Hur ser ni på den organisatoriska frågan? Vi har ordnat fem sammankomster där vi har diskuterat frågorna. Det finns direktiv till en utredare som förbereder flyttningen av samordningsuppgifterna i regeringskansliet till Statskontoret. Är vi nöjda med formerna för umgänget mellan den allmänna sektorn – där jag inbegriper stat, kommuner och landsting – och den privata sektorn med dess intressenter? Fungerar det till belåtenhet – man framför sina synpunkter, de tillgodoses eller man förklarar varför de inte kan tillgodoses, det utvecklar sig i förutsebar takt? Mitt perspektiv är att det i breddtjänstkonceptet absolut inte bara behöver vara fråga om tjänster från det allmänna utan det kan bara välfungerande helheter.

Frågans spets är alltså riktad åt det håll där jag anar att det finns brist på samordning och brist på utnyttjande av möjliga synergieffekter. Eller har jag fel?

Eftersom ingen svarar går jag vidare och gör det till ett påstående. Jag tror, för att följa Björn Westbergs upplägg, att man inte ska vara nöjd med det tillstånd som råder för närvarande, jag tror att det är en ganska bräcklig organisation som har utvecklats av historiska skäl. Det finns ett samordningsorgan, det finns internt beredningsarbete och det finns olika initiativ, men var finns det forum där det diskuteras tillsammans? Stiftelsen för rättsinformation finns där med tre sammanträden per år där man informerar varandra om vad som händer men sällan något mer konstruktivt.

Lars Klasén: Det är en intressant fråga som jag också hade som en av slutklämmarna i mitt föredrag. Det börjar närma sig ett behov av samordning. Tipset fick jag av Rättsbankens chef Marie Sahlsten. Hon nämnde det forum som finns, nämligen stiftelsen, och det är kanske inte tillräckligt. Jag kom in på frågor som auktorisation. Jag tror att frågan borde intensifieras på något sätt.

Peter Seipel: Man kan fråga på en annan ledd. Hur är det med kommunerna, landstingen och staten? Staffan Wikell hade några kritiska synpunkter om intrång i den kommunala självstyrelsen när man börjar komma med idéer om att det ska finnas kommunala författningssamlingar.

Deltagare: Den frågan kanske får en annan aktualitet med den utveckling som har varit sedan 1995. Man kan argumentera på motsatt sätt också – när nu alla kommuner har hemsidor kanske man ska ha alla författningar på ett strukturerat sätt.

Annan deltagare: Jag vill knyta an till den kommunala situationen. Det huvudargument som angavs var att detta ändå är en så begränsad normgivningsrätt det är fråga om. Men det avgörande såvitt jag ser det är tillgängligheten, eller svårillgängligheten. Den utomordentliga svårighet det kan vara i praktiken att i en kommun få ordningsstadga eller renhållningsstadga eller vad det nu är på bordet. Frågor som är rätt jordnära men som berör många kommuninvånare.

Magnus Svernlöf: Jag skulle vilja ta upp miljöbalken som ett exempel på hur man å ena sidan har lagstiftningen och å andra sidan Naturvårdsverket som normgivande enhet. Många företag jobbar med ISO14000-certifieringar och har krav på att följa både lagar och Naturvårdsverkets normer. Kopplingen mellan lagen och myndighetsförfattningen är inte definierad på ett entydigt sätt, och det finns inget krav på myndigheten att det ska finnas en koppling som är tydlig för medborgarna, eller företaget i det här fallet. Det borde inte vara svårt att ansvaret skulle ligga på en myndighet att dokumentera det på ett sätt som är bra för den som ska läsa det.

Patrik ben Salem: En kommentar i anslutning till Björn Westbergs: När jag började på Mannheimer började vi med att bygga upp en gemensam kunskapsbank. Det fanns en tidigare, som hade kommit en bra bit på väg, men den byggde på privata initiativ från en person som lämnade ifrån sig material. Det fanns en struktur för det men inte en infrastruktur, inget gemensamt beslut om att alla måste lämna ifrån sig och inget belöningsystem. Så en första fråga är om man anser att man ska göra det här från statligt håll, eller ska man lämna över det till privata aktörer? Där har vi hört olika synpunkter idag.

Personligen delar jag din bedömning att det inte borde vara så svårt idag, när merparten av materialet produceras digitalt, att det fanns ett krav på det produceras i vissa former. Åsikterna går isär, men jag tycker det vore rimligt.

Den andra frågan, som påminner om den vi hade hos oss, var att vi var tvungna att bygga upp ett system så att det blev tillräckligt enkelt att arbeta med. Men till sist måste man ha ett påtryckningsmedel. Om man bygger på ett privat initiativ blir resultatet inte samma som om man har någon form av påtryckningsmekanism. Hos oss premieras man internt för att man bidrar och delar med sig av know-how. Vi har det som Cecilia Magnusson Sjöberg nämnde, true partnership som innebär att man delar vinsterna rakt av. Det är som det fungerar en byrå.

Tittar man på det ur ett offentligt perspektiv är det lagstiftning eller finansiering man kan använda.

Peter Seipel: Det är nog en kommentar som gäller för väldigt mycket av informationshantering och säkerhetsarbete.

Cecilia Magnusson Sjöberg: Man ska vara lite försiktig också. Öppenhet är bra och positivt, men det finns också en risk med att blanda ihop av offentliga organ styrt tillhandahållande av rättsinformation med exempelvis offentlighetsprincipen, handlingsoffentligheten med andra insynsrätter, så att man inte styr vad som ska vara tillgängligt. Man kommer in på frågan om vad som gäller. Det finns inga entydiga svar. Vi har sett i Europa att man har varit väldigt tillgänglighetsorienterade men det har varit av offentliga organ styrd information, och är det då det som medborgarna vill ha reda på? Det finns inga entydiga svar men det är ändå två dimensioner på öppenhet.

Vad många har varit inne på idag är strukturtekniker som ett slags avslöjande fenomen som bidrar till uppdaga självklara spänningar mellan centralt och lokalt, mellan offentligt och kommersiellt. Bara att man ger sig i kast med rättsinformationsförsörjning kommer de här frågorna upp till diskussion. Det är positivt i sig, även om det inte ger ett tillfredsställande slutresultat.

Deltagare: I anslutning till din fråga om organisationen är det kanske så att man måste konstatera att det offentliga har vissa bekymmer med att få till byggandet av det stora svenska rättsinformationssystemet. Det är väl också så att vi har uppenbara problem att kopiera något från Norge rakt av, men är det inte det som är den radikala lösningen – en stiftelse som består av representanter för olika parter, precis som Stiftelsen för rättsinformation, som operativt skulle driva de här frågorna och har fokus just på rättsinformation och inget annat. Det verkar vara det som är problemet i många fall. Har man provat en sådan lösning i de diskussioner som har varit?

Deltagare: Det finns väl ingen möjlighet att stiftelsen eller en motsvarande sammanställning av parter med så motstridiga intressen skulle bli ett effektivt forum. Varför Norge har lyckats beror på ett centralt beslut att samla informationen. Vi ska inte glömma var Björn var inne på och som Norge är ett lysande exempel på: den tjänsten är avgiftsfinansierad. Det är en kommersiell tjänst till stora delar. Och vem bygger vi systemet för i sådana fall? Vi har ett forum inom ramen för Stiftelsen för rättsinformation, men där kan man inte bygga vidare. Det

krävs ett offentlighetsrättsligt beslut om att det här är något staten ska satsa på som kan få samma bredd som i Norge. Eller också säger man att det här är tjänster som ska tillhandahållas av det offentliga i en bastjänst och så får man bygga vidare med kommersiella parter istället.

Vem ska då ha den grundläggande rättsinformationen fritt tillgänglig? Allmänheten? Forskarna? Advokaterna? Myndigheterna själva? Vem bygger man det för? Jag tror personligen att det är svårt att hitta en sammanslutning av alla de här parterna som är tillräckligt kraftfull för att bli ett bra forum för det Peter Seipel efterlyser.

Vem bygger man rättsinformationssystemet för? Den breda allmänheten eller de stora advokatbyråerna. Eller alla? Då får man problem med förädlingsgraden. Det är inget svar på något, bara frågor.

Peter Seipel: Någon form av svar är det nog. Vi får vända oss till Trygve Harvold och fråga: Hur upplever du konstruktionen med stiftelsen Lovdata? Det har ju också varit en del angrepp på Lovdatakonstruktionen?

Trygve Harvold: Ja, det har varit angrepp på den, dock inga seriösa i den meningen att ordningen har varit hotad vid någon tidpunkt. Men det är riktigt att den senaste talaren sa att man måste göra ett val. Lovdata är kommersiell i den betydelsen att finansierar den på ett kommersiellt vis eftersom man menade att det var mer flexibelt. Samtidigt har vi etablerat betydande gratisbaser som riktar sig mot allmänheten. Så på ett sätt driver vi två system. Jag tror att man alltid behöver två system. Ett system riktat mot allmänheten, och det Lovdata driver i Norge är säkert inte det bästa man kan tänka sig. Och så behöver man ett system riktat mot de professionella, och det är det Lovdata är i första hand. Vi har gjort ett gott professionellt system som är inriktat mot advokater, mot förvaltningen, mot universitet och högskolor, mot intresseorganisationer.

Men också i Norge ser vi ett klart dilemma här. Detta är ett mycket svårt problem som det inte finns någon klar lösning på. Att vi har den konstruktion vi har i Norge har också historiska orsaker, precis som utvecklingen i Sverige har historiska orsaker.

När vi jämför Norge med andra länder ser vi att det inte finns så många andra länder som har motsvarande utveckling. På det sättet har vi en särställning. Men jag tror att det är en allmän uppfattning i Norge att systemet fungerar samhällsmässigt bra.

Jag vill också säga att det har varit flera inlägg om personskydd, som också finns i Norge. Jag tror också att den också griper in i de två systemen. Personskyddsproblemen är mycket svårare i ett fritt offentligt system eftersom man ställer långt större krav om det är fritt tillgängligt för allmänheten. Man kan anonymisera en uppgift som är belagd med tystnadsplikt men så fort frågan börjar diskuteras i medierna kommer alla att känna igen den med alla upplysningar i saken och då är den inte längre anonymiserad. Det betyder att det inte är nog att anonymisera om man lägger ut uppgifter i ett fritt tillgängligt system. I Lovdata har vi dragit konsekvensen att det är vissa saker som vi över huvud taget inte lägger ut i gratissystemet, det gäller t.ex. saker som angår barn och familjer. De blir censurerat från gratissystemet.

Peter Seipel: Jag gav mig själv tid att fundera på Patrik Hamiltons fråga och Dag ??s kommentar. Jag skulle vilja omformulera det så här: går det att urskilja olika deluppgifter som man mycket väl kan tänka sig tätare samverkan kring? Om jag tar några saker som har nämnts i diskussionen idag ser ni vart jag syftar. Är elektronisk identifiering kontroversiellt när det gäller förhållandet mellan det allmänna och det privata, eller finns det möjligheter att hitta gemensamma ståndpunkter och lägga fast strategier där båda sidor kan arbeta utifrån förnuftigast möjliga vis? Svaret blir säkert lite blandat men det är i alla fall intressant att fundera kring.

Den andra frågan är elektroniska originaltexter, som flera talare har nämnt, dvs att man ska kunna veta att den elektroniska versionen är originalet och att alla utmatningar genererade från originalet är?

En tredje problematik av det här omfattande men ändå begränsade slaget är fortsatt arbete med strukturering. Vad är mest angeläget sett ur det allmännas synpunkt och den privata sektorns synpunkt, för att få bästa möjliga funktionalitet hos helheten?

Slutligen, är det möjligt att enas om en definition på vad som är allmänna grundtjänster, där alltså stat, kommun och landsting kan utveckla det bästa de förmår, men där det ändå finns yttergräns som är någorlunda klart definierad så att de som satsar på en kommersialisering av tjänsterna vet var deras utrymme börjar? Är det möjligt att åstadkomma en sådan gränsdragning? Bör man i så fall arbeta på den frågan i samverkan mellan offentligt och privat?

Man kan säkert fortsätta att ur vår diskussion hämta fram sådana här delfrågor och ställa sig inför problemet hur organiserar man bäst fortsatt utvecklingsarbete.

Bengt Eriksson: Det var många frågor på en gång och jag har inte ambitionen att svara på alla. Vi har pratat mycket om strukturering. Cecilia Magnusson Sjöberg och jag har träffats många gånger och diskuterat om vi har en övertro på strukturering; det får väl tiden utvisa. Men det är helt klart att det sätt vi hittills har lagt in dokumenten i databaserna på har berott på hur vi har tyckt oss finna strukturer i texten som vi kan ta åt oss. Vad jag menar med det är att man snor åt sig en formatmall i rubrik 1 vilket man tror är en titel, och så hittar man en annan formatmall som heter ”förslag”, vilket man tror är förslaget. Vad som händer då är att man förmodligen får ett hyfsat resultat i ganska många fall, men man får aldrig bättre än när man gjorde dokumentmallen. En mer medveten strukturering av texter är det för mig mer än att bara hacka upp dem. Strukturering av texter måste bygga på en processmodellering av hur man arbetar på de olika instanserna, där man försöker förutse vilken typ av information man vill ha med. När man har gjort det kan det bli mer meningsfullhet i det.

Så länge vi ska vara icke-kommersiella kan vi inte lägga ner så mycket extraresurser i efterhand på att göra bättre databaser, utan det underlaget och de möjligheterna måste tillföras redan i produktionskedjan, så att skribenten vare sig han vill det eller inte har fört in så mycket metainformation att det går att göra något vettigt av texterna. All annan förädling får vi lämna åt de kommersiella aktörerna.

Börje Alpsten ställde också en fråga om hur man får bort anteckningar om att texten inte är att lita på. Syftade du på Rixlexdatabaserna?

Börje Alpsten: Jag syftade på om elektroniska texter ska ha vitsord över pappersversionen.

Bengt Eriksson: Jag trodde ett tag att du syftade på den friskrivning som finns i våra databaser där det står att tabeller och sådant kan saknas. Jag tyckte det var angeläget att säga att det inte är den text som faktiskt är i dokumenten som inte är att lita på. Det står inte fel i SFS-texter, men de kanske inte är helt fullständiga.

Börje Alpsten: Det är möjligt att du har rätt när det gäller propositionstexter och annat. Men du har inte rätt när det gäller SFS-texter, om det inte har hänt något nytt som jag inte har uppmärksammat.

Där är problemet de konsoliderade texterna. Det problemet är stort, när vi har stora textmassor att röra oss med.

Cecilia Magnusson Sjöberg: Jag delar Bengt Eriksons uppfattning att när det gäller struktureringstekniker nog går att utkristallisera en gräns mellan vad som rimligen bör kunna vara ett offentligt åtagande och var man snarare bör förvänta sig kommersiell förädling.

Gemensamma nämndare Peter Seipel efterfrågade tror jag det är mer fruktbart att försöka fånga när det gäller säkerhetsaspekterna på rättsinformationshantering, närmare bestämt elektronisk identifiering och elektroniska originaltexter. Om det är så att man tycker att det finns en stark attraktionskraft kring exempelvis XML finns det också anledning att överväga att utnyttja andra metoder inom ramen för den familjen. Det finns exempelvis ett särskilt SAML – Security A????? Markup Language. Det finns också XML signatures, en amerikansk version och en europeisk version som beaktar den europeiska signaturlagstiftningen.

Här tror jag det finns potential till den gemensamma nämndaren.

Börje Alpsten: Jag riktade en fråga till Trygve Harvold tidigare om tillförlitligheten i Lovdatas texter.

Trygve Harvold: När det gäller kungörelser av lagar och föreskrifter sker de elektroniskt i Norge. Den elektroniska versionen är originalversionen och alla andra versioner, inklusive pappersversionen är avledda av den elektroniska originalversionen. Så den kan du lita på den, om du kan lita på något som helst. Men det betyder inte att den är felfri. Det upptäcks fel, men de rättas. Och hela processen dokumenteras.

För övrigt vill jag säga att som alla andra databasleverantörer har vi en generell avtalsklausul där vi frånskriver oss ansvaret för fel, men det måste man nästan ha. Det viktiga är alla lagar och bestämmelser. Det gäller lagar, centrala bestämmelser och lokala bestämmelser. Där den elektroniska versionen originalversionen, och det tror jag är en förnuftig väg att gå.

Det är Lovdata som står för den elektroniska kungörelsen av lagar och bestämmelser och det betyder att det brukas stora resurser på

kommunikation med myndigheterna, oavsett om det är departement, storting eller lokala myndigheter. Och det kan gå flera månader innan vi har fått avgjort alla omständigheter omkring en bestämmelse så vi kan kungöra den. På ett sätt fungerar Lovdata som en kvalitetsinstans i förhållande till myndigheterna som säkrar att myndigheterna upprätthåller vissa kvalitetskrav, och det är på sätt och vis lite egendomligt att en utomstående institution opererar som ett kvalitetsorgan gentemot myndigheterna. Men så fungerar det i praktiken.

Patrik ben Salem: Jag skulle kunna göra en komplettering. När vi talar om standardiseringar och en gemensamt terminologi som kanske ligger på XML kan det bli lite abstrakt. Men om vi tar ett praktiskt exempel med hur hänvisningar sker till rättsfall, från Regeringsrätten kanske i synnerhet. Där har nomenklaturen skiftat över åren, och jag tror de flesta leverantörerna av rättsinformation, både från förlag och andra, har varit tvungna att internt bygga upp ett system för hur man gör hänvisningar, för att kunna åstadkomma länkar och snabbsökningar. Samma fråga uppkommer hos privata aktörer. När vi internt på vår advokatbyrå ska hänvisa till material och göra söksystem för det får vi bygga upp ett särskilt system. Jag är helt övertygad om att man inom den offentliga sektorn köper rättsinformation från privata aktörer för att kunna utnyttja det här. Så det är flera som bygger upp egna terminologier och system för något som egentligen är grundläggande rättsinformation.

Om man kan enas om sådana typer av gemensamma standarder kan man åstadkomma ganska mycket, t.ex. att information kan gå från offentlig sektor till de privata aktörerna som kan bearbeta information utan all den hantering som sker idag, vilket kommer gagna allmänheten och kunderna. Vi som bygger upp egna system kan göra hänvisningar in i respektive system utan att behöva oroas för att behöva göra om allt arbete om vi skiftar leverantör i morgon. Då kan vi knyta ihop våra interna kunskapsdatabaser med externa och vi får en frihet. Det är ett enda enkelt exempel. Om vi enar oss om en sådan sak kan vi säkert komma vidare med andra frågor också.

Trygve Harvold: Jag ville bara nämna en gång till med anledning av kvaliteten på lagar och bestämmelser. Lovdata försöker konsolidera lagarna så snart vi får dem, för genom konsolideringsprocessen upptäcker vi fel. Vi försöker konsolidera innan lagarna kungörs. Det är också nyttigt verktyg för man finner hela tiden fel när man ska konsolidera. Jag vet inte hur det är i Sverige men i Norge upplever vi hur två departement, eller två avdelningar på samma departement, kan sitta och ändra samma lag samtidigt och det är inte alltid de klarar av att hålla tungan mitt i mun. Den ena kan sitta och ändra en paragraf som redan har ändrats av den andra. Men sådana fel, liksom fel i hänvisningar, upptäcker Lovdata genom konsolideringsprocessen.

Så att ha en central organisation som står för kungörelse och ajoufföring tror jag är väldigt viktigt för kvalitetsprocessen. Även om man inte önskar en central organisation är det viktigt för att försäkra sig om att kvaliteten blir bra.

Peter Seipel: Vi kanske har uttömt våra krafter. Jag ska inte försöka mig på någon gigantisk sammanfattning av dagen.

Ambitionen för idag var

- att låta många olika aktörer komma till tals och det har vi lyckats med
- få en bild av strävanden, intressen och problem? Ja, en del har fått ytterligare tydlighet jämfört med de tidigare tillfällen då det har diskuterats. Det verkar för mig, om jag tar det rent intuitivt, som om vissa saker håller på att mogna fram till handling.
- se hur mycket enighet som finns om ambitioner, samverkan mellan offentlig och privat sektor, förhållandet mellan professionella informationstjänster och tjänster för allmänheten? Lite synpunkter har vi skrapat på oss. Det är svårt att säga hur mycket enighet det finns, och det är väl först när man börjar diskutera vad som är en lämplig omfattning av statens, kommunernas och landstingens ansvar för rättsinformationen som det blir känsligt. Men jag tror att det vore värdefullt att ändå vara så tydlig som det går om gränsen, för man inser lätt att det har väldigt stor betydelse för de kommersiella aktörernas satsningar. Det vore förskräckligt om man med ett penndrag eller politisk svängning upptäcker att den investering man har gjort är värdelös.
- få underlag för ytterligare en skrivelse från IT-kommissionen och möjliga initiativ från Stiftelsen för rättsinformation. Jag känner att här finns stoff för att fundera vidare och kommentera situationen från 1996 till 2002, och jag känner att vissa frågor börjar mogna fram så de kan formuleras med större tydlighet och även formulera dem för eventuella beslut. Bland annat tycker jag att dit hör frågan om elektroniska originaltexter. Och också faktiskt det som rör elektronisk identifiering och signaturer. Det är en problematik som finns i så många sammanhang nu att det är ytterligare en anledning att driva på utvecklingen.

Så det är några av mina personliga reflektioner efter denna dags mödor.